

Uurimisprojekti

**„Eesti üldhariduskoolide õpetajate hinnangud oma
töökoormusele ajavahemikus
10. detsember 2004 kuni 17. märts 2005“**

aruanne

Aruande koostasid:

Uuringufirma SaarPoll
Andrus Saar
Ulve Kala
Inger Kraav

Tallinn 2005

Sisukord

	Lk
1. Probleemi olemus	3
2. Projekti põhjendus, uurimuse eesmärk ja hüpoteesid ning uurimismeetodi kirjeldus ja põhjendus	9
3. Eesti üldhariduskoolide õpetajate hinnangud oma töökoormusele	12
3.1. Õpetajate töökoormuse sõltuvus kooli asukohast	13
3.2. Õpetajate töökoormuse sõltuvus koolitüübist	20
3.3. Õpetajate töökoormus olenevalt kooli omandivormist	37
3.4. Õpetajate töökoormus kooliastmeti	46
3.5. Õpetajate töökoormus sõltuvalt tööülesannetest (klassiõpetaja või aineõpetaja või mõlemad, klassijuhataja kohuseid täitev aineõpetaja	58
4. Õpetajate tüpoloogia tegevuste alusel	60
5. Õpetajate arvamused lisatasu eeldavate tööde teemal	64
6. Järeldused ja soovitused	73
Kasutatud kirjandus	79

1. Probleemi olemus

Õpetajakutse on üks neist, millega igaüks kokku on puutunud ja mille kohta ka enamasti kergel käel hinnanguid antakse, lähtudes sageli mõnest juhuseigast või hetke-emotsioonist – ehkki tegelikult on nii õpetamise kui kooli tegevuse hindamine erakordselt keeruline probleem isegi nende inimeste jaoks, kes sellega otseselt tegelema on kutsutud (Krull 1998). Kooli ning õpetajate suhtes on alati ilmnenu vastuolulisi ootusi ja kui kool oma struktuuri ja funktsioonide tõttu ei ole arenenu ootustele vastava kiirusega ja suunas, siis on olnud kombeks süü veeretada õpetajatele (Raivola 1991, 133-135). Eelkõige püütakse hinnanguid anda õpetaja kutsealase kvalifikatsioonitaseme kohta, aga samas on õpetajatöö sisu ja vorm, õpetamine ja kasvatamine, koolitöö ja vaba aeg omavahel nii tihedasti läbi põimunud, et neid üksteisest eraldada ei õnnestu.

See asjaolu on õpetajat uurivaid teadlasi sundinu rääkima õpetamistöö ebamäärasusest ja piiritlematusest. On öeldud, et õpetajana tegutsemise tähtsaimad komponendid võib leida sealt, kust neid kõige vähem otsida osatakse - õpetaja argipäeva kõige argipäevasemast ja iseenesestmõistetavast osast. Õpetaja-olemise tuum on sageli liiga lähedal, et seda tajuda. (Perttula 1999, 12-13).

Hea näide adekvaatsete hinnangute andmise komplitseerituse kohta on õpetaja tööaja hindamine. Kõige pealiskaudsemad vaatlejad näevad õpetaja tööajana tema koolis veedetud aega, isegi veel vähemat – ainult tundide andmisele kulutatavat aega. Niisuguse hindamise tulemusena näib, et õpetajal on üsna vaba elu - pikad vabad õhtupoolikud, sageli kolm vaba päeva nädalas – lisaks nädalalõpule veel üks tundideta päev, ja pikk suvepuhkus. Et näidata selliste arvamuste paikapidamatust, on käesolevas uurimuses püütud eraldi registreerida kõik õpetaja tööd-tegemised: tundide ettevalmistamine, vihikute parandamine, töö lapsevanematega jne.

Vajadus uurimus läbi viia tuleneb paljudes maades ilmnenu õpetajate lisanduvast väsimus-tundest, mis mõnigi kord viib välja psühhosomaatiliste või isegi somaatiliste häireteni. Õpetajad kogevad, et nende töömäär ja -kiirus lisanduvad, töötempo muutub

pingelisemaks ja töö väsitab vaimselt rohkem kui varem. Seejuures on leitud, et just töö suur maht, kiire töötempo ja töö nõudlikkus on olulisimad tööst tulenevad stressitekitajad (Niemelä & Hämäläinen 2001, 96). Inimsuhetele orienteeritud töös, nagu seda õpetajatöö on, on väsimus eriti tõsine probleem, kuna see toob kaasa lisanduva masenduse, ängistuse, peavalu, kontsentratsioonihäired, küünilisuse ja enesehinnangu languse. Sellest omakorda tuleneb töömotivatsiooni nõrgenemine ja haiguspäevade lisandumine. (Väisänen & Hämäläinen 2003, 30-32). Õpetajate terviseprobleemidele on viidanud ka eesti autorid oma varasemates uurimustes (Eksta 1993, Pedajas & Uring 1988, Lieberg, Rammo, Rea & Uring 1988).

Perttula (1999) rõhutab erinevaid uurimusi kokku võttes, et õpetajatöö toimub interaktsioonis, on eelkõige inimsuhtetöö, eeldades alati vähemalt kahe inimese dialoogi. Õpetajatöös ei ole võimalik eristada praktilist tegevust teoreetilisest - just praktilise tegevuse ühendatus teooriaga, võime arutleda, mõelda, läbi elada ja mõttes läbi mängida erinevaid stsenaariume moodustab õpetajatöö põhiolemuse. Sellest tulenevalt on väga raske leida neid tegureid, mis õpetajat eelkõige väsitavad - kuivõrd on tegemist selgelt piiritletud tööülesannetega nagu tunni andmine või tööde kontrollimine, kuivõrd hoopis väsimusega, mis tuleneb inimsuhete vältimatust keerukusest (nt konfliktsituatsioonid, preventiivne ja abistav töö probleemsete noortega vms) või mõttetööst, mille abil püütakse arvukatele kooliprobleemidele lahendust leida.

Õpetaja tegevuse (seega ka aja- ja jõukulu) määrab ära ta inimkäsitus, olenevalt oma inimkäsitusest seab õpetaja selged ja kindlad sihid oma tööle. *Naturalistliku* inimkäsitusega õpetaja on orienteeritud ainele ja suhtub kriitiliselt kõigesse, mida ei saa loodusteadustele omaste uurimismeetodite abil põhjendada. Selline õpetaja rõhutab õpetuse täpsust ja faktide omandatust ja näeb iseendas eelkõige teadmiste vahendajat. Individuaalsete erinevuste arvestamine või sotsiaalsete oskuste õpetamine võib sellisele õpetajale teisejärgulisena tunduda. *Kultuurist lähtuv* inimkäsitus juhib õpetajat nägema õpetustööd jätkuva protsessina, mille ülesanne on luua tihe seos vastava ühiskonna kultuuri, selle väärtuste, hoiakute ja normidega. Õpetaja aitab oma õpilastel tajuda ka kultuuride paljusust ja inimese kohta maailmas. *Eksistentsialistlik* inimkäsitus juhib õpetajat nägema oma õpilastes ainulaadseid isiksusi. Ta peab oma ülesandeks luua olukordi, kus iga indiviid saab võimalikult iseseisvalt oma valikuid teha ja oma probleeme lahendada. Faktide vahendamise asemel püüab õpetaja võimalikult sügavalt tunnetada õpilaste mõttemaailma, et toetada iga õpilase arengut. (Perttula 1999, 27-34)

Erinevate inimkäsitustega õpetajad peavad oluliseks erinevaid õpetajatöö komponente, kulutavad rohkem aega enda arvates olulisele ja sobituvad ilmselt kooli erinevalt. Eelloetletud erinevatest inimkäsitustest tulenevad tegutsemismallid toovad kaasa mitte ainult erinevusi õpetajatööle kuluvas ajas, vaid ka õpetaja enda nägemuses kulutatavast ajast ja selle ajakasutuse tõhususest. On võimalik, et paljude õpetajate väsimus tööst on seotud õpetaja inimkäsitusega - kui õpetaja on sunnitud tegema tööd nii, et see on vastuolus tema inimkäsitusega (Perttula 1999, 37).

Õpetajatöö toetub kahele suurele alale: inimese- ja ainetundmisele, õpetajatöö toimub nende kahe osa-ala oskusliku ühendamise kaudu (Malinen 2002, 63).

Õpetajad on varasemates uurimustes (Yrjönsuuri 1989, 25-26) eristanud kolme valdkonda, milles tavaliselt töös raskusi tekib: 1) inimsuhted, 2) õppemeetodid, 3) aine. Lisandub veel neli valdkonda, mis eelnevatega lahutamatult seotud: 4) õppe- ja koolitöö planeerimine, mis põhineb võimele arvestada nii iseenda kui õpilaste tööd, 5) kasvatustöö, mis tuleneb nii pedagoogika ja arengupsühholoogia teooria kui ka kooli kasvatustöö eesmärkide ja põhimõtete tundmisest, 6) õpetatava aine käsitlemise oskus, lisaks aine valdamisele tähendab see ülddidaktika head tundmist, 7) õpetajatöhe kuuluvate haldusalaste jm õppetööväliste ülesannete täitmine koostöös lapsevanematega. Nii klassi- kui aineõpetajad leidsid, et kõige vähem probleeme tekitab aine piisav tundmine, selles valdkonnas on kõige kergem saada ka täiendkoolitust. Kõige enam raskusi tootsid inimsuhted, oma suhtlemisoskust pidasid paljud õpetajad ebapiisavaks. (Yrjönsuuri 1989, 25-26).

Õpetaja töömäära hinnata püüdes on kerge näha, et just ainega seotud tegevused, st õppetundide andmine, tundideks ettevalmistamine ja õpilastööde kontrollimine ja hindamine on suhteliselt kergesti mõõdetavad. Enesearendus, oma silmaringi laiendamiseks tehtav on hoopis ebamäärasem ja seda tööajast rääkides reeglina ei arvestata. Samas võib nõ vajalikul tasemel püsimiseks kuluda suur osa õpetaja vabast ajast (kursisolek nii erialase kui ka muu olulise kirjanduse, meedia, poliitilise elu, kultuuri jms sündmustega). Õpetaja enesetäiendamine ei haara endasse vaid uute ainealaste teadmiste kogumist - õpetaja peab õppima kahtlema kõigis oma inimesi puudutavates eelteadmistes ja argiarusaamades. Õpetaja peab olema võimeline muutuma, et muutustega kaasas käia, see aga eeldab lugemust ja mõttetööd (Malinen 2002, 87).

Veel raskem on arvutada tundideks kasvatustööle ja tööga seotud inimsuhetele kulutatavat

aega . Tajudes eheda kollegiaalse toetuse tähtsust peab õpetaja suhtlema kolleegidega, arutama töö, õpetamise ja õpilastega seotud küsimusi - küllap sellist vestlust käsitatakse sagedamini vaba-ajana, lobisemisenagi, samas on sel teel saavutatud koostöövalmidust ja vastastikust toetust raske ülehinnata. (Malinen 2002, 81)

Õpetajate tööaja uurimine — nii raske kui see ka teoreetiliselt ei ole — on samas praktiliselt äärmiselt oluline ülesanne. Sellest sõltub hinnang nii õpetajate kui oma ameti esindajate töö raskusastmele, hõivatusle tööga kui ka iga konkreetse õpetaja panusele. Üsna sageli kerkib üles probleeme ja ägedaid diskussioonegi, kus erinevad osapooled võivad õpetaja tööpanust täiesti vastandlikult näha. Seda, kui suurt tasu ja lugupidamist õpetajad oma töö eest väärivad, ei aruta mitte ainult vastavate ametkondade esindajad, vaid ka laiem üldsus.

Seoses teadmispõhise ühiskonna tekkega 21. sajandil on paljudes ettekannetes ja deklaratsioonides korduvalt rõhutatud hariduse tähtsust, haridussüsteemid on nüüd silmitsi paljude väljakutsetega. Noored peavad olema võimelised toime tulema ja kohanema suuresti muutuvates majandus- ja sotsiaalsetes tingimustes. Samal ajal kui nad vajavad teadmisi olulistest ainevaldkondadest nagu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning võõrkeeled, peavad nad teadvustama ja omaks võtma ka inimlikud väärtused nagu tolerantsus ja hoolimine. Õpetajatel on selles kujunemisprotsessis täita oluline roll, seetõttu paneb kogu ühiskond õpetajakutsele suuri lootusi. Õpetajate suur panus on selles, et nad varustavad õpilasi pidevalt muutuvasse maailma lõimumise vahenditega. (Euroopa hariduse võtmeteemad, 2003). Euroopa Komisjoni Hariduse ja Kultuuri Peadirektoraadi raportis „Euroopa hariduse võtmeteemad“ on tähtsustatud õpetaja rolli, viidates Jacques Delors'ile, järgmiselt:

Õpetajarolli tähtsus muutuste käivitajana, mõistmise ja tolerantsi edendajana pole iial olnud ilmsem kui praegu. Tõenäoliselt muutub see 21. sajandil veelgi olulisemaks. (Eurydice 2003).

Õpetajate rahulolu oma tööga sõltub seejuures paljus avalikust arvamusest. Ja see ei ole ainult Eesti probleem. Õpetajate rahulolu tööga võib riigiti erineda, sest majanduse olukord ning kultuurifaktorid, millest nad sõltuvad, võivad olla väga erinevad. Seisukoht, et ühiskond ei väärtusta õpetaja elukutset piisavalt, on üldist tunnustust leidnud paljudes selleteemalistes raamatutes/kirjutistes. Õpetajad ise on samuti veendunud, et see nii on. Üha sagedamini vahendab meedia illusioonid kaotanud õpetajate arvamusi, kes oma probleemidest rääkides muuhulgas ütlevad, et nad lahkuvad ametist, kui võimalus avaneb. Nii tehes lisavad nad õli

tulle kujutelmale kriisiseisundis kutsealast, mille liikmete eneseteadvus on madal põhjustel, mida mõnikord on raske seletada. See toimub poliitilises olukorras, kus hariduse toel saavutatut hinnatakse mitmekordselt tähtsamaks kui varem ning kus õpetajatele asetatud lootused pole olnud eales kõrgemad. Seetõttu on oluline üles otsida allikad, millel see madal eneseteadvus põhineb: kas tegemist on olukorra tõese peegeldusega või väärtõlgendustega. (Euroopa hariduse võtmeteemad 2003, 14)

Mitmete uurimuste tulemused õpetajatöös kogetud raskuste kohta näitasid, et paljusid õpetajaid ei rahulda töötingimused. Eesti õpetajad on kurnanud müra üle (väsitavad ja keskendumist raskendavad pikad tööpäevad rahutus, lärmirikas keskkonnas), samuti ruumivähesuse, privaatsuse puudumise üle. Muutunud õpilaskontingent sunnib õpetajat sageli kogu oma jõudu ja energiat rakendama selleks, et tulla toime konfliktiohtlike situatsioonidega. Tööpinget suurendab õppe-eesmärkide ja -kavade kiire muutumine, mis takistab harjumuspäraste õpetus- ja kasvatusviiside abil edu saavutamist. Mitmete teiste riikide (Euroopa hariduse võtmeteemad) nagu ka Eesti õpetaja töökohused on keerukamaks muutunud ja nende laiendamise viis on pannud neid ennast ebamugavalt tundma. Õpetajad on silmitsi uute kohustustega, milleks nad ei ole enda arvates küllaldaselt ette valmistatud (Belgia prantsuse kogukond); nad on mures kasvanud koormuse pärast (Holland, Ühendkuningriigid) ning ajapuudusest tekkiva pingest pärast (Taani); nad arvavad, et töötavad rasketes tingimustes, mis muuhulgas on tingitud vajadusest täita üha keerukamaid ülesandeid (Prantsusmaa). Soomeski on viimastel aastatel õpetajatöö muutunud sisu toonud õpetajale lisanduval kohustusi (näit kasvõi vestlused lapsevanematega, milleks õppekavas on ette nähtud 15 minutit inimese kohta, aga tegelikkuses kulub selleks 45 minutit kuni 1,5 tundi, lisaks veel koolipeod, loengud jm), nii et otseselt õpetamine moodustab pedagoogi tööajast küllalt väikese osa (Vasama 2005).

Sageli on rõhutatud, et õpetaja tööaeg ei ole normeeritud ja õpetajat võib vastavalt vajadusele kasutada mitte ainult tööpäeva kestel, vaid ka õhtusel ajal ning ka nädalalõppudel. Isegi kui seda tegelikult ei tehta, jätab see õpetaja ilma turvalisusest, ta tunneb ennast pidevalt õpetaja rollis olevat — meenutades nii ööpäevaringselt koduvalves olevat arsti.

Ametlikult sisaldab õpetaja üldtööaeg õpetaja kõiki kohustusi (õpetamine, muud kohustused koolis või mujal, tundide ettevalmistamine, hindamine). Tööaeg koolis tähendab tundide arvu, mille vältel õpetajal on töökohustused koolis või muus kindlas kohas (õpetamine ja

muud töökohustused). Võhiku pilgule näib, et õpetaja põhitöö on ainult tundide andmine. Õpetamise lai definitsioon läheb aga kaugemale klassis õpetamisest ja näeb kooli töökohana, mis nõuab palju komplekssemate ülesannete täitmist. Samas on uurimustes harva õnnestunud seostada õpetaja tegevust eri valdkondades - uurimusi õpetamistegevuse ja -strateegia osas on seni iseloomustanud hüplemine küsimuselt küsimusele ilma tõsisemate püüeteta näha probleeme ühe tervikuna (Good 1996, 624; Krull 1998, 69).

Õpetajad, kes tahavad, et nende tööd vääriliselt hinnataks, üritavad saavutada seda, et ametijuhendis toodaks eraldi välja võimalikult kõik ülesanded, millega nad tegelikult tegelevad. Viimaseid aastakümneid Eestis iseloomustab see, et lisaks tundide andmisele püütakse arvestada muid õpetamisega või kasvatamisega seonduvaid tegevusi (näit tundide ettevalmistamine, vihikute ja kontrolltööde parandamine, klassijuhatajatöö, ringi töö jne) Samal ajal ei saa ükski liigitus olla ammendav ja seega süveneb veelgi õpetaja tunne, et teda ei mõisteta ega hinnata vääriliselt.

Käesolevas õpetaja tööaja uurimuses on püütud arvestada kõiki õpetaja töö erinevaid valdkondi (Yrjönsuuri poolt nimetatud seitset valdkonda), ehkki on võimatu tõmmata selget piiri tõise ja mittetõise aja vahel — eriti suhtlemises, enesetäiendamises ja kooliprobleemidele mõtlemises.

2. Projekti põhjendus, uurimuse eesmärk ja hüpotees ning uurimismeetodi kirjeldus ja põhjendus

Õpetajate nagu teistegi töötajate töönädala koormust reguleerib *Eesti Vabariigi tööseadusandlus* (2005), mis kehtestab õpetaja töönädala pikkuseks kuni 35 tundi (ehk kuni 7 tundi päevas). Erinevalt enamusest teistest tööaladest jaotub õpetaja tööaeg äärmiselt suure hulga väga erinevate kas plaaniliste või plaaniväliste tegevuste vahel.

Kõige kergemini mõõdetav ja jälgitav on ainetundide andmine, kõikide muude tegevuste olemasolu on suhteliselt ebaühtlane, juhuslik, pigem aimatav. Samas sõltub õpetaja koormus ka kooli asupaigast, koolitüübist, õpilaskontingendist, õpetatavatest erialadest, aastaajast, kuust, nädalast, päevast jne. jne. Suurim oletatakse õpetajate koormus olevat sügisel õppetöö planeerimise ja sissejuhatamise ajal ning tutvumisel õpilastega ja kevadel lõputööde, eksamite, õppeaasta kokkuvõtete tegemise ajal. Neid kaht perioodi me käesolevas uurimuses ei kajasta, seega võiks saadud tulemusi koormuse kohta pidada keskmiseks või natuke väiksemaks kui keskmine..

Käesolev uurimus on vastavalt EV Haridus- ja teadusministeeriumi tellimusele läbi viidud talvel ajavahemikus 10. detsember 2004 kuni 17. märts 2005.

Uurimuse eesmärgiks on saada ülevaade õpetajate töökoormusest nn keskmisel tööajal, kaasa arvatud puhkepäevadel.

Uurimuse hüpotees:

Tundide andmisele lisandub suures matus administratiivset ja õppetöövälisest tegevust, mis muudab õpetaja tegeliku koormuse tavaliselt tundides mõõdetavast oluliselt pikemaks.

Uurimismeetodi kirjeldus

Õpetaja töökoormuse mõõtmise vahendiks on kasutatud õpetaja tööpäeva pildistamise meetodit. Eneserefleksiooni päevikud, mida käesolevas uurimuses kasutati, on sotsioloogias küllaltki tuntud meetod. Päevikumeetod on põhimõtteliselt palju täpsem kui meetod, mis suunab omakäeliselt oma tegevuste kestust summeerima. Ajalisel skaalal saab märksa

usaldusväärsema informatsiooni nii õpetajate koormuse kohta kui ka selle kohta, kuidas koormus jaguneb päevade ning erinevate perioodide lõikes. Saame informatsiooni õpetajate enesetäiendamisele kuluva aja kohta (võib küll oletada, et kesktalvisel perioodil kulub enesetäiendusele vähem aega kui õppeaasta alguses ja lõpus). Kirja läheb ka aeg, mis õpetajal kulub näiteks kooli minekuks ja muudeks tegevusteks, mille kohta puudub praegu ettekujutus. Ankeeti lisanduvad sotsiaal-demograafilised tunnused ning ka õpetaja enese hinnang täidetava nädalakoormuse kohta. Taolise lähenemisega on võimalik saada usaldusväärne ülevaade õpetajate töökoormusest sõltuvalt sellest, mis tüüpi õpetajaga on tegu, mida ta õpetab, milline on tema tunniline koormus, kus ta elab ning kus käib tööl, millised on tema võimalused eneseharimiseks ning mida ta realselt suudab/tahab teha jms.

Päevikut (Lisa 1 - Ankeet „Õpetajate töökoormuse uuring“), mis on esitatud ankeedi vormis, paluti täita seitsme nädala jooksul kokku seitsme päeva kohta — igal nädalal ühe päeva kohta. Igal nädalal täideti päevikut (Lisa 2 - Ankeedi täitmise juhend) erineva nädalapäeva kohta (näit esimesel nädalal kolmapäeva kohta, teisel nädalal neljapäeva kohta jne, kuni seitsmenda nädala teisipäevani)

Õpetaja kogu koormust mõõdeti 57 alamtegevuse kaudu, mis koondusid järgmisteks rühmadeks: õpetamine, õpetamiseks ettevalmistamine, õpetajakoolituses ja enesetäiendusel osalemine, klassijuhataja töö, klassijuhataja dokumentatsiooni täitmine, muu õpetajatööga seotud dokumentatsiooni täitmine, kooliarendus ja muu tunniväline tegevus.

Õpetajad on valitud üle kogu Eesti. Küsitletutest üldülevaate annab Tabel 1.1 .

Tabel 1.1. Uuringus osalenud õpetajate üldiseloostus

<i>Karakteristik</i>	<i>Karakteristiku alaliigid</i>	<i>Arv</i>	<i>%</i>
Elukohatüüp	Tallinn	154	25,0 %
	Tartu	29	4.8 %
	Narva	24	3.9 %
	Kohtla-Järve	21	3,4 %
	Pärnu	11	1.8%
	Viljandi	7	1,2 %
	Teised maakonnakeskused	45	7.3 %
	Teised linnad (alevid)	75	12.2 %
	Maa-asulad	250	40,5 %
Sugu	Naine	536	87.0 %
	Mees	80	13.0 %
Vanus	Kuni 29-aastased	68	11.0 %
	30-39-aastased	160	26.0 %
	40-49- aastased	179	29.0 %
	50-aastased ja vanemad	210	34.0%

Rahvus	Eestlane	440	71.3 %
	Muu rahvus	177	28.7 %
Amet	Klassiõpetaja	82	13.4 %
	Aineõpetaja	252	40.9 %
	Aine ja klassijuhataja	192	31.2 %
	Aine ja klassiõpetaja	90	14.6 %
Ametijärk	Noorempedagoog (kutseasta sooritaja)	68	11.0 %
	Pedagoog	427	69.3 %
	Vanempedagoog	111	17.9 %
	Pedagoog-metoodik	11	1.7 %
KOKKU küsitluid		616	100.0 %

Eelnev tabel kajastab kõiki õpetajaid, kes oma andmed uurijatele edastasid. 31 õpetaja andmetel oli nende tööpäeva keskmine pikkus 14 tundi või rohkem. Uuringufirma SaarPoll, toetudes oma kauaaegsetele töökogemustele, otsustas selle rühma õpetajate tulemused liialdusi kartes uurimusuandest välja jätta. Seega analüüsitakse käesolevas aruandes 585 õpetaja vastuseid.

Töö peale mõtlemist ei kajasta isegi mitte päevikumeetod, kuna eeldab konkreetselt teostatud ülesandeid/tegusid. Kuna õpetaja päev on killustatud paljudeks raskesti määratletavateks ja sageli üksteist osaliselt katvateks tööülesanneteks, siis on õpetajatel äärmiselt raske hinnata iga alamtegevuse täitmise kestust minutites. Seega peame me arvestama kasutatud meetodi puhul saadud tulemuste küllalt suurt subjektiivsust. Omaette probleemiks on eri tegevuste vahelised ooteajad, mida õpetajatöö spetsiifikast lähtudes üsna palju võib olla: nn vabad tunnid („aknad“ tunniplaanis, mille jooksul ära minna ei saa, aga kooli ruumides midagi teha ei õnnestu, pikemad vaheajad, koosolekute, kokkusaamiste ja mitmesuguste nõupidamiste alguse ootamine pärast tundide lõppu jne). See on õpetaja tööga seotud ajakulu, mis antud uurimuses ei kajastu.

3. Eesti üldhariduskooli õpetajate hinnangud oma töökoormusele

Õpetajate koormus on väga erinev, sõltudes kooli tüübist, kooli asukohast, kooliastmest, kooli omandivormist, aineist, mida õpetaja õpetab ja paljust muust. Küsitletud 585 õpetaja vastuste põhjal selgub siiski, et õpetaja keskmine koormus ületab *Töö- ja puhkeajaseaduses* ettenähtu. Õpetamisele, mida üldiselt peetakse õpetajatöö olulisimaks osaks, kulutab Eesti õpetaja töönädalas keskmiselt 25,62 tundi. Tundide ettevalmistamine lisab õpetaja koormusele umbes pool tundi antava tunni kohta, seega töönädalas 12,27 tundi. Õppetööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kulutatakse 2, 24 tundi nädalas. Klassijuhatajad kulutavad lisaks klassijuhatajatööle 7,18 tundi, millele lisandub 3,47 tundi klassijuhataja dokumentatsiooni täitmist. Kooli arenduse ja muu koolivälise tegevuse jaoks kulub õpetajal keskmiselt peaaegu 5 tundi (4,54 tundi). Kui eelnimetatuile lisada veel muudele tööstele tegevustele kulutatavad 2,56 tundi, siis **saame nädala üldkoormuseks keskmiselt 55,63 tundi, mis ületab seaduses sätestatud nädalakoormuse ca 60 protsenti.**

Et aga õpetajatevahelised erinevused on väga suured, siis vaatleme järgnevalt õpetajate koormust diferentseeritult.

3.1. Õpetajate töökoormuse sõltuvus kooli asukohast

Õpetajad kulutavad töönädala sees aega tööülesannete täitmisele keskmiselt 55,63 tundi.

Kõige suurem on õpetajate koormus Tallinnas (58,93 tundi), kõige väiksem maa-asulates (53,37 tundi). Maakonnakeskuses on õpetajate koormus natuke väiksem kui pealinnas (57,11 tundi), muudes linnades natuke suurem kui maa-asulates. Tuleb siiski tunnistada, et vahed keskmiste vahel olenevalt kooli asukohast väga suured ei ole, koormus ületab ikkagi seadusega ettenähtu.

Õpetamine (Tabel 3.1). Tallinna õpetajad kulutavad rohkem aega kui muude Eesti koolide õpetajad aega tundide läbiviimisele (22,59; sama palju kulub aega keskmiselt ka maakonnakeskustes. Muudes linnades ja maa-asulais on õpetajate tunnikoormus väiksem, 20 tundi või alla selle. Koolitöö erinevates liikides on siiski suuri erinevusi, ilmselt kulutavad õpetajad eri administratiivseis üksusis aega eri asjadele. Õpetamisele üldse kulutavad õpetajad aega maakonnakeskustes rohkem kui Tallinnas (27,8 ja 26,0 tundi, mujal vähem).

Tabel 3.1. Õpetamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna-keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asula</i>
Tundide läbiviimine	21,02	22,59	22,59	19,77	20,00
Asendustundide läbiviimine	,67	,67	,83	,77	,56
Pikapäevarühma töö	1,04	,55	1,02	,81	1,47
Ringitöö, treeneri töö	1,11	,58	1,05	1,09	1,47
Õpilaste järeleaitamine, konsultatsioonid	1,78	1,63	1,79	2,04	1,75
Õpetamine tinglikul töönädalal tundides	25,62	26,02	27,28	24,47	25,24

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Õpetamiseks ettevalmistamisele (Tabel 3.2) kulutavad õpetajad nädalas keskmiselt 12,27 tundi. Kõige rohkem kulub sellele aega muudes linnades kui Tallinn ja maakonnakeskused: kokku 13,36 tundi. Teistest asukohtadest rohkem aega kulutavad need nn muude linnade õpetajad ka töö planeerimisele (1,78 tundi), tundide sisulisele ettevalmistusele (4,52 tundi), asendustundide sisulisele ettevalmistamisele (0,37 tundi), õppevahendite valmistamisele (2,11 tundi) ja tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamisele (1,45 tundi). Võib oletada, et väiksemates keskustes on tundide ettevalmistamiseks vajaliku materjali otsimine ja

kättesaadavuse kindlustamine aeganõudvam ja töömahukam. Tallinna õpetajad kulutavad tundide sisulisele ettevalmistamisele vähem aega kui teised (4,29 tundi). Teistest selgelt enam kulub aga Tallinna õpetajail aega õpilaste tööde kontrollimisele ja hindamisele (3,86 tundi) - ilmselt klassi õpilaste arvu tõttu, mis Tallinnas on üldiselt suurem kui mujal. Maa-asulate õpetajad kulutavad kõige vähem aega tööde kontrollimisele ja parandamisele (2,39 tundi), aga ka asendustundide sisulisele ettevalmistamisele (0,15 tundi) - võib-olla tuleb maa-asulates olevates koolides vähem ette vajadust anda asendustunde.

Tabel 3.2. Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna-keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asula</i>
Töö planeerimine	1,28	1,24	1,20	1,78	1,09
Tundide sisuline ettevalmistamine	4,37	4,29	4,43	4,52	4,33
Asendustundide sisuline ettevalmistamine	,22	,23	,21	,37	,15
Õppevara koostamine, õppevahendite valmistamine	1,93	2,06	1,61	2,11	1,90
Tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamine	1,39	1,37	1,30	1,45	1,41
Õpilaste tööde kontrollimine, hindamine	3,08	3,86	3,49	3,14	2,39
Õpetamiseks ettevalmistamine tingilikul töönädalal tundides	12,27	13,04	12,25	13,36	11,27

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Õpetajate koolitus ja enesetäiendus (Tabel 3.3). Tehtud uurimuse andmeil on õpetajate ajakulu enesetäiendusele küllaltki suur, keskmiselt 2,14 tundi nädalas. Ilmselt õpetajad mitte ainult õpetavad, vaid õpivad ise ka. Kõige suurem on ajakulu enesetäiendusele nn muude linnade õpetajail (2,50 tundi), kõige väiksem Tallinna õpetajail (1,87 tundi). Tallinna õpetajad saavad täienduskoolitust oma koolis rohkem kui muud. Tasemekoolitusse ülikoolis on haaratud kõige enam maa-asulais elavaid õpetajaid (0,45 tundi, keskmine 0,31 tundi). Tulemus on loogiline, Tallinnas ja osalt ka muudes linnades, kus koolid on suuremad ja õpetajate koolitajad lähemal, on kergem organiseerida koolisisest koolitust, maakoolidesse koolitaja saamine on märksa raskem või lausa võimatu.

Tabel 3.3. Enesetäiendamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna–keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asula</i>
Tasemekoolitus ülikoolis	,31	,23	,32	,14	,45
Täienduskoolitus väljaspool kooli	,56	,38	,66	,88	,49
Täienduskoolitus koolis	,28	,36	,33	,33	,19
Ametialane enesetäiendus	,99	,90	,57	1,14	1,13
Õpetajakoolitus ja enesetäiendamine tingilikul töönädalal tundides	2,14	1,87	1,88	2,50	2,26

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Klassijuhatajatöö (Tabel 3.4) on üks kõige enam vaidlusi esilekutsuvaid tööloike. On õpetajaid, kes oma tunde järgi arvavad selle olevat kolmandiku õpetajatööst. Keskmiselt kulutavad õpetajad klassijuhatajatööle nädalas 7,18 tundi, kõige rohkem nn muudes linnades, kõige vähem maa-asulais (7,21 tundi). Ei ole välistatud, et õpetaja väites klassijuhatajatöö mahukusest on toetunud tundele, et jõudu kulub palju - ajakuluna seda tabelisse märkida on raske, aga muretsemine, mõtetes lahenduste otsimine, sageli ka kaasnev ärevuse ja lootusetuse tunne väsitab ja kurnab.

Just klassijuhatajatöös ilmneb raskesti seletatavaid erinevusi klassijuhatajatöö eri aspektidele kulutatavas ajas. Tallinna õpetajad kulutavad rohkem kui teised aega õpilastega suhtlemisele õppetöö välisel ajal (1,29 tundi) ja teiste õpetajate ning kooli juhtkonnaga suhtlemisele seoses klassijuhatajatööga (1,29 tundi). Üks põhjus võiks taas olla õpilaste suurem arv klassis, kui igale üksikõpilasele ei kulutatagi aega rohkem kui mujal, on kulutatud aeg kokku siiski suurem kui väikese õpilaste arvuga koolis.

Õpetajad maakonnakeskusest kulutavad kõige enam aega klassijuhatajatundide läbiviimisele (0,90 tundi), arenguestlustele (1,04 tundi) ja probleemsetele õpilastele (1,13 tundi). Nn muude linnade klassijuhatajail kulub enim aega lastevanemate koosolekutele (0,36 tundi) ja muule suhtlemisele lapsevanematega (0,91 tundi) ning kodude külastamisele (0,26 tundi). Töös õpilastega kulutavad need klassijuhatajad enim aega ürituste ja ekskursioonide läbiviimisele. Maa-asulate klassijuhatajad ei kuluta üheski töö aspektis aega klassijuhatajatööle teistega võrreldes ei kõige vähem ega kõige rohkem. Erinevusi võiks seletada suuremate vahemaadega, mis teeb lapsevanematega kokkusaamise ja ka arenguestluste läbiviimise aeganõudvamaks. Ürituste ja ekskursioonide peale kuluv aeg võib olla seotud nii vastavas administratiivses üksuses organiseerimistöös esinevate raskustega kui

ka õpetajate poolt tunnetatud vajadusega õpilastele rohkem muljeid ja arendavaid tegevusi pakkuda. Tallinnas on õpilaste hõivatus koolivälise huvitegevusega suurem, samas võib loota, et õpilased ise või koos oma vanematega leiavad võimaluse saada osa kultuuriüritusist: käivad teatris, kontsertidel, kunstinäitustel, muuseumides. Maaõpetaja tunnetab, et paljude tema õpilaste jaoks on klassi ühiskülastus lapse ainus võimalus kuhugi pääseda ja ehk ka praktiliselt ainus võimalus äratada huvi ja tekitada tulevikuks tarve vastavate valdkondadega tegelda.

Tabel 3.4. Klassijuhatajatööle kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna-keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asula</i>
Klassijuhatajatundide läbiviimine	,78	,83	,90	,69	,74
Lastevanemate koosolekud	,24	,34	,19	,36	,14
Arenguestlused	,71	,62	1,04	,47	,73
Kodude külastamine	,16	,13	,09	,26	,17
Muu suhtlemine lastevanematega	,82	,83	,71	,91	,82
Tegelemine õpiraskustega, käitumisprobleemidega, koolikohustust eiravate õpilastega	,92	,81	1,13	,63	1,04
Ürituste, ekskursioonide ettevalmistamine, läbiviimine	1,37	1,09	,98	1,87	1,52
Muu suhtlemine õpilastega õppetöö välisel ajal	1,09	1,29	,93	1,06	1,02
Suhtlemine teiste õpetajatega, kooli juhtkonnaga seoses klassijuhataja tööga	1,09	1,29	,93	1,06	1,02
Klassijuhataja töö tinglikul töönädalal tundides	7,18	7,23	6,89	7,30	7,21

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Klassijuhataja dokumentatsiooni täitmine (Tabel 3.5) on ajakulu, mis tegelikult lisandub klassijuhatajatööle. Sisuliselt olekski ehk õige liita see aeg klassijuhatajatööle kulutatava ajaga, st eelmise osa ajakuluga - sel juhul võime öelda, et klassijuhatajatööle kulub ühtekokku keskmiselt 3,47 tundi. Selles valdkonnas ilmneb taas Tallinna õpetajate suurem ja maa-asulate õpetajate väiksem koormus tulenevalt õpilaste arvust klassis. Kõige rohkem kulub aega Tallinna õpetajail (4,32 tundi), millest eriti oluline on e-kooli dokumentatsiooni täitmine (1,70 tundi), teistest rohkem kulub aega ka õpilaspiletite väljaandmisele ja toiduraha kogumisele. Kõige vähem peavad dokumentatsioonile pühenduma maa-asulate õpetajad (2,92 tundi), neil kulub kõige vähem aega klassipäeviku, puudumiste päeviku hinnetelehtede, tunnistuste ja õpilasraamatu täitmisele.

Nähtavasti suureneb lähitulevikus üle Eesti pidevalt koolide arv, kus on nõutav E-kooli dokumentatsiooni täitmine. Võiks oletada, et teatud õppimiseks ja harjumiseks vajaliku aja järel see ajakulu väheneb, aga kogemused muudes eluvaldkondades on näidanud, et tendents on pigem vastupidine - nõudmine kergesti ja kiiresti kättesaadava info järgi suureneb. Lapsevanemad, õpilased, aga võib-olla ka ametnikud näevad võimalust infot saada ja harjuvad üha sagedamini õpetajale küsimusi ja nõudmisi esitama, sundides teda seega arvuti teel erinevaid andmeid väljastama ja vastuseid andma.

Tabel 3.5. Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna–keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asula</i>
Klassipäeviku täitmine	,89	,71	,89	1,23	,85
Puudumiste päeviku täitmine	,47	,51	,47	,57	,40
Õpilasraamatu täitmine	,03	,04	,07	,03	,02
Hinnetelehtede täitmine ja nende edastamine lastevanematele	,56	,52	,65	,66	,49
Tunnistuste täitmine	,39	,26	,48	,49	,40
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	,55	1,70	,05	,06	,17
Õpilaspileti väljaandmine	,03	,08	,03	,03	,01
Iseloomustuste kirjutamine	,14	,13	,16	,09	,15
Toiduraha kogumine	,16	,18	,13	,17	,15
Arenguvestluste dokumentatsioon	,24	,19	,27	,21	,27
Klassijuhataja dokumentatsiooni täitmine tinglikul töönädalal tundides	3,47	4,32	3,20	3,55	2,92

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Muu dokumentatsiooni täitmine (Tabel 3.6) (va klassijuhataja dokumentatsioon). Keskmise ajakulu on 2,24 tundi. Kõige rohkem peavad sellele tööloigule aega kulutama Tallinna õpetajad (3,35 tundi), neil läheb teistest enam aega puudumiste päeviku (0,45 tundi), E-kooli dokumentatsiooni (1,72 tundi) ja metoodilise nõukogu dokumentide (0,13 tundi) täitmisele. Muudes linnades töötavad õpetajad kulutavad taas kõige enam aega klassipäeviku (1,05 tundi), õpilasraamatu (0,04 tundi), ringipäeviku (0,19 tundi) täitmisele ja enesetäiendamiseks saadud kogemuste lühikokkuvõtete tegemisele (0,16 tundi).

Tabel 3.6. Õpetajaõoga seotud dokumentatsiooni täitmine (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna–keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asula</i>
Klassipäeviku täitmine	,92	,72	,92	1,05	1,00
Puudumiste päeviku täitmine	,35	,45	,39	,31	,29
Õpilasraamatu täitmine	,02	,03	,01	,04	,01
Pikapäevarühma päeviku täitmine	,06	,04	,06	,06	,08
Ringipäeviku täitmine	,15	,11	,15	,19	,16
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	,48	1,72	,04	,04	,07
Metoodilise nõukogu dokumentide, protokollide täitmine	,10	,13	,12	,10	,08
Enesetäiendamiseks saadud kogemuste lühikokkuvõtte tegemine	,14	,15	,12	,16	,14
Muu dokumentatsiooni täitmine tinglikul töönädalal tundides	2,24	3,35	1,81	1,95	1,84

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kooliarendus ja muu tunniväline tegevus (Tabel 3.7). Keskmise ajakulu töönädalas on 4,54 tundi. Eri paikkondade õpetaja koormuse vahel ei ole suuri erinevusi, eri õpetajate vahel aga küll.

Tabel 3.7. Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna–keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asula</i>
Arenguveestlused	.23	.35	.22	.22	.17
Suhtlemine lapsevanematega	.45	.52	.39	.47	.42
Koosolekutel, infotundidel osalemine	.84	.90	.86	1.04	.69
Kooli arengukava koostamine	.07	.07	.16	.08	.03
Kooli õppekava koostamine	.02	.02	.02	.01	.03
Kooli ainekavade koostamine	.08	.11	.10	.01	.08
Muud kooli üldise töökorraldusega seotud tegevused	.48	.37	.42	.50	.57
Olümpiaadide, konkursside, võistluste ettevalmistamine, läbiviimine	.91	.95	1.43	.82	.71
Õppekavas ettenähtud ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.15	.13	.18	.20	.12
Omaalgatuslike ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.27	.32	.20	.21	.28
Muude ürituste ettevalmistamine, läbiviimine	1.05	.84	.97	.90	.128
Kooliarendus, muu tunniväline tegevus tinglikul	4.54	4.58	4.95	4.46	4.39

töönädalal tundides					
---------------------	--	--	--	--	--

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Nn **muud tegevused** (Tabel 3.8) ei nõua ka väga palju aega, 2,56 tundi töönädalas. 1-2 tundi sellest läheb igal pool korrapidamisele, ligi tund tehnilisele tööle ja kõige enam - Tallinnas 4,31 tundi, maakonnakeskustes 3,54 tundi, mujal alla 3 tunni - kulub igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele.

Tabel 3.8. Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli asukohast

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Tallinn</i>	<i>Maakonna-keskus</i>	<i>Muu linn</i>	<i>Maa-asul</i>
Korrapidamine	1,46	1,58	1,64	1,03	1,52
N.Õ tehniline lisatöö	,85	,93	,69	,75	,90
Igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele kulutatud aeg	3,33	4,31	3,54	2,82	2,87
Muu tegevus	,25	,27	,29	,19	,24
Muud tegevused tinglikul töönädalal tundides	2,56	2,78	2,63	1,97	2,66

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

3.2. Õpetajate töökoormuse sõltuvus koolitüübist

Vaatleme algkooli (lasteaed-algkool), põhikooli (lasteaed-põhikool), keskkooli või gümnaasiumi, erivajadustega laste kooli, õhtukooli/täiskasvanute gümnaasiumi. Kooli tüübist olenevalt võib täheldada vajadust spetsiifilisteks tegevusteks, mis ka erinevalt aega nõuavad.

Tabel 3.9. Töönädalas kuluv aeg (tundides) kokku sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed-algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskkool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadustega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Töönädalas kuluv aeg (tundides) kokku	55.63	46.44	53.81	57.60	48.09	35.63

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Võib välja tuua järgmisi tendentse:

Õpetamisega seonduv:

- * õpetamine on töömahukaim keskkoolis/gümnaasiumis (22,01 tundi), algkoolis kõige vähem töömahukas (14,73 tundi),
- * erivajadustega laste koolis kulutab õpetaja pikapäevarühmatööle enim aega (2,96 tundi), õhtukoolis üldse mitte,
- * õpilaste järeleaitamine toimub kõige sagedamini keskkoolis (1,88 tundi), vt ka infot kooliastmeti.

Tabel 3.10. Õpetamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed-algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskkool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadustega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Tundide läbiviimine	21,02	14,73	19,88	22,01	19,38	15,42
Asendustundide läbiviimine	,67	,64	,73	,69	,19	,00
Pikapäevarühma töö	1,04	2,16	1,56	,68	2,96	,00
Ringitöö, treeneri töö	1,11	1,61	1,33	1,05	,41	,00
Õpilaste järeleaitamine, konsultatsioonid	1,78	1,31	1,75	1,88	,86	1,49
Õpetamine tinglikul töönädalal tundides	25,62	20,45	25,25	26,30	23,80	16,91

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Tendentsid on iseenesest mõtlemapanevad: võiks oletada, et just põhikoolis vajavad õpilased rohkem individuaalset abi, et tekkivatest raskuste üle saada ja vältida lünkade tekkimist. Hiljuti EV Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimusel Ühiskondliku Pedagoogika Uurimise Instituudi poolt läbiviidud uurimus (Õpiedutuse tekkepõhjused ... 2005) näitas, et põhikooli lõpus, kus koolist väljalangemine murettekitavalt sage on, peavad nii õpilased, nende vanemad kui ka õpetajad mahajäämuse üheks oluliseks põhjuseks varasematel aastatel tekkinud lünki teadmistes.

Õpetamiseks ettevalmistus (vt Tabel 3.11.):

- * tundide sisulisele ettevalmistusele pööratakse suurt tähelepanu keskkoolis (4,51 tundi), algkoolis vaid 2,98 tundi,
- * kõige rohkem aega kulutavad töö planeerimisele erivajadustega laste koolis õpetavad õpetajad (1,46 tundi), siis keskkoolis (1,41 tundi) ja algkoolis (0,98 tundi) töötavad, vähima ajaga tulevad toime õhtukoolis töötavad õpetajad (0,63 tundi),
- * keskkoolis töötavad õpetajad valmistavad mitmesuguseid töövahendeid enim, ka kulub neil õpilaste tööde parandamisele enim aega,
- * õhtukoolide õpetajad kulutavad teistega võrreldes vähem aega õppevahendite valmistamisele.

Ilmnenud tendentsid on suhteliselt kergesti mõistetavad. Keskkooli /gümnaasiumi õpetuse tase on ja peab olema piisavalt kõrge, just selles astmes on vajalik pidev lisamaterjalide ja uudse kirjanduse läbitöötamine ja kohandamine sõltuvalt õppekavast ja õpilaste iseärasustest.

Ka on valmis õppevahendeid keskkoolis õpetamiseks raskem saada, vastavalt õpetaja oma kavale võib õpetaja pakkuda lisamaterjale ja muuta rõhuasetusi, mis kõik temalt lisatööd nõuab. Suurem on keskkooliõpetaja koormus ka tööde parandamisel - õpilastööd on selles vanuseastmes nii pikemad kui ka keerukamad, nendesse süvenemine nõuab aega.

Enesetäiendamiseks kuluv aeg koolitüübiti on esitatud tabelis 3.12.

- Kõige rohkem kulub õpetajail aega ametialasele enesetäiendusele, eriti oluline on see põhikooli ja keskkooli / gümnaasiumiõpetajatel (k.a. õhtukool, täiskasvanute gümnaasium).
- Algkooliõpetajad kulutavad teistest oluliselt enam aega tasemekoolitusele ülikoolis.
- Õhtukooli ja täiskasvanute gümnaasiumi õpetajad kulutavad enesetäiendamisele

teistest vähem aega.

Tabel 3.11. Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed-alkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Töö planeerimine	1,28	,98	,98	1,41	1,46	,63
Tundide sisuline ettevalmistamine	4,37	2,98	4,41	4,51	3,08	3,99
Asendustundide sisuline ettevalmistamine	,22	,35	,17	,24	,15	,00
Õppevara koostamine, õppevahendite valmistamine	1,93	2,05	1,73	2,01	1,91	1,62
Tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamine	1,39	,95	1,34	1,45	1,20	,92
Õpilaste tööde kontrollimine, hindamine	3,08	1,55	2,38	3,54	1,46	2,92
Õpetamiseks ettevalmistamine tinglikul töönädalal tundides	12,27	8,86	11,01	13,16	9,26	10,08

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Tabel 3.12. Enesetäiendamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed-alkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Tasemekoolitus ülikoolis	.31	1.38	.49	.19	.30	.11
Täienduskoolitus väljaspool kooli	.56	.28	.70	.54	.56	.14
Täienduskoolitus koolis	.28	.05	.27	.31	.20	.14
Ametialane enesetäiendus	.99	.50	1.02	1.02	.58	1.01
Õpetaja koolitus ja enesetäiendamine tinglikul töönädalal tundides	2.14	2.21	2.48	2.05	1.64	1.39

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Klassijuhatajatena töötavate õpetajate nädalakoormus koolitüübiti (vt Tabel 3.13.) on sarnane kooliastmeti tooduga, teatud tendentse võiks siiski ka siin rõhutada.

- Kõige rohkem kulub klassijuhatajatööle aega algkooliõpetajail (7,85 tundi) - laste vanusest tingitud suhteliselt vähest iseseisvust arvestades on see loomulik. Silma paistab see, et algkooliõpetajad kulutavad aega just õpilastega suhtlemisele õppetöö välisel ajal ja ürituste ettevalmistamisele ja läbiviimisele. Algkooliõpetaja kulutab kõige enam aega ka suheldes lapse jaoks „tähtsate teistega“, lapsevanematega, kooli juhtkonnaga ja teiste õpetajatega.
- Teisel kohal klassijuhatajatööle kulutatava aja osas on keskkooli/gümnaasiumi õpetajad (7,35 tundi), ka paljudes konkreetsetes tööloikudes on ta ajakulu just teisel kohal - õpiraskustega või probleemsete õpilastega tegelemisel, ürituste-ekskursioonide korraldamisel, suhtlemisel õpilaste ja õpetajatega. Üllataval kombel kulutab keskkooliõpetaja õpetajatest kõige rohkem aega klassijuhatajatundide läbiviimisele, lastevanemate koosolekutele ja arenguestlustele.
- Oluliselt teistest väiksem on ajakulu klassijuhatajatööle õhtukooli/ täiskasvanute gümnaasiumi õpetajatel, ehkki kodude külastamine on õhtukoolide klassijuhatajail töömahukaim (koguni 0,73 tundi).
- Erivajadustega koolis ei ole lastevanemate koosolekuid uurimisperiodile sattunud.

Tabel 3.13. Klassijuhatajatööle kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed-alkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskkool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Klassijuhatajatundide läbiviimine	,78	,13	,79	,83	,67	,12
Lastevanemate koosolekud	,24	,00	,20	,29	,00	,00
Arenguestlused	,71	,04	,67	,76	,68	,12
Kodude külastamine	,16	,26	,20	,14	,05	,73
Muu suhtlemine lastevanematega	,82	1,50	,87	,78	,86	,65
Tegelemine õpiraskustega, käitumisprobleemidega, koolikohustust eiravate õpilastega	,92	,70	,97	,91	,91	,50
Ürituste, ekskursioonide ettevalmistamine,	1,37	1,61	1,38	1,43	,63	,26

lääbiviimine						
Muu suhtlemine	1,09	1,80	1,07	1,11	,63	,36
Õpilastega õppetöö välisel ajal						
Suhtlemine teiste õpetajatega, kooli juhtkonnaga seoses klassijuhataja tööga	1,09	1,80	1,07	1,11	,63	,36
Klassijuhataja töö tinglikul töönädalal tundides	7,18	7,85	7,23	7,35	5,06	3,10

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Samasuguseid tendentse võib täheldada ka **dokumentatsiooni** täitmisega seondvalt (vt Tabel 3.14.):

- Õhtukoolis kulub õpetajal klassijuhatajatööga seotud dokumentatsioonile vähem aega kui enamusel teistel. Puudub ajakulu hinneteletehede täitmisele ja toiduraha kogumisele, peaaegu olematu oli küsitlusperioodil ka e-kooli dokumentatsioonile ja tunnistuste täitmiseks kulutatav aeg. Suhteliselt palju võttis see-eest aega klassipäeviku ja puudumiste päeviku täitmine.
- Kõige vähem aega kulub klassijuhatajatööle algkooliõpetajal - see on seotud töö eripäraga algklassides, kus klassijuhatajatöö klassiõpetajatööst ei eraldu.

Tabel 3.14. Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed- algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhi- kool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-teg a laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasva-nut e gümnaasium</i>
Klassipäeviku täitmine	.89	.58	.92	.87	1.06	.82
Puudumiste päeviku täitmine	.47	.26	.45	.50	.35	.56
Õpilasmaamatu täitmine	.03	.03	.02	.04	.02	.16
Hinneteletehede täitmine ja nende edastamine lapsevanematele	.56	.33	.53	.61	.16	.00
Tunnistuste täitmine	.39	.15	.45	.39	.32	.03
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.55	.21	.16	.74	.37	.01
Õpilaspileti väljaandmine	.03	.00	.01	.05	.01	.11
Iseloomustuste kirjutamine	.14	.00	.21	.11	.24	.17

Toiduraha kogumine	.16	.00	.15	.18	.02	.00
Arenguvestluste dokumentatsioon	.24	.07	.27	.23	.22	.32
Klassijuhataja dokumentatsiooni täitmine tinglikul täänädalal tundides	3.47	1.64	3.17	3.73	2.77	2.18

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Õpetajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (Tabel 3.15.) hõlmab eelkõige klassi- ja puudumiste päeviku täitmist ning E-kooli dokumentatsiooni täitmist, kõik muud valdkonnad võtavad vähem aega.

- Kõige rohkem aega kulub dokumentatsioonile (eriti puudumiste päevikule, E-kooli dokumentatsioonile, metoodilise nõukogu dokumentidele ja enesetäiendamise kogemuste lühikokkuvõtetele) keskkooli/gümnaasiumi õpetajal, kokku 2,50 tundi nädalas.
- Klassipäeviku täitmine on kõige töömahukam põhikooli õpetajale (tund nädalas).
- Kõige väiksem on ajakulu dokumentatsioonile õhtukooli/ täiskasvanute gümnaasiumi õpetajail (1,14 tundi nädalas).

Tabel 3.15. Õpetajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed-alkkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskkool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Klassipäeviku täitmine	.92	.69	1.00	.93	.71	.61
Puudumiste päeviku täitmine	.35	.10	.32	.39	.17	.28
Õpilasraamatu täitmine	.02	.01	.01	.02	.02	.00
Pikapäevarühma päeviku täitmine	.06	.15	.11	.04	.09	.00
Ringipäeviku täitmine	.15	.16	.17	.15	.04	.00
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.48	.04	.08	.68	.12	.07
Metoodilise nõukogu dokumentide, protokollide täitmine	.10	.13	.07	.12	.08	.04
Enesetäiendamiselt saadud kogemuste lühikokkuvõtte	.14	.05	.12	.16	.02	.15
Muu dokumentatsiooni täitmine tinglikul täänädalal tundides	2.24	1.33	1.88	2.50	1.24	1.14

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg koolitüübist sõltuvalt on

esitatud Tabelis 3.16.

Tunnivälise tegevuse hulk on suur ja mitmekesine, õpetaja nädalast võtab see enda alla keskmiselt 4,54 tundi nädalas. Koolitüübiti on pilt siiski erinev - algkoolis läheneb nädalane ajakulu 6 tunnile (5,73 tundi), õhtukoolis ja täiskasvanute gümnaasiumis on alla kahe tunni (1,99 tundi).

- Kooli üldise töökorraldusega seotud ajakulu on kõige suurem alg- ja põhikooli õpetajatel (0,59 tundi).
- Gümnaasiumiõpetaja jaoks on suurim ajakulu olümpiaadide ja konkursside ettevalmistamine ja läbiviimine, sellele kulub nädalas veidi üle tunni. Võib oletada, et kevadvaheaja lähenedes see ajakulu tõuseb, on aga madalam varasügisel ja hiliskevadel.
- Algkoolide õpetajad kulutavad teistest rohkem aega suhtlemisele lapsevanematega (0,88 tundi) ja nn muude ürituste ettevalmistamisele-läbiviimisele (ligi kolm tundi nädalas).
- Suur on keskmine ajakulu ekskursioonide ja õppekäikude ettevalmistamisele ja läbiviimisele. Õppekavas ettenähtud käikudele kulub kõige rohkem aega algkooliõpetajail, omaalgatuslikele -- põhikooli õpetajail. Põhikoolide õpetajad kulutavad käikudele koos oma õpilastega kokku kõige rohkem aega, (0,50 tundi nädalas).
- Koosolekutele ja infotundidele kulutavad teistest enam aega keskkooli/gümnaasiumiõpetajad (0,92 tundi) ja erivajadustega laste koolide õpetajad (0,91 tundi)
- Märksa vähem kui muude koolitüüpide õpetajad kulutavad aega kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele õhtukoolide ja täiskasvanute gümnaasiumide õpetajad (1,99 tundi, kõigil teistel on ajakulu üle 4 tunni, algkooliõpetajail isegi üle 5 tunni).

Tabel 3.16. Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg (töönädalas

tundides) sõltuvalt koolitüübist

Tegevuse sisu	Kõik vastajad	Algkool (lasteaed- algkool)	Põhikool (lasteaed-põh- ikool)	Keskool või gümnaasium	Erivajadus- tega laste kool	Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium
Arenguvestlused	.23	.06	.14	.28	.22	.06
Suhtlemine lapsevanematega	.45	.88	.40	.46	.34	.17
Koosolekutel, infotundidel osalemine	.84	.54	.66	.92	.91	.58
Kooli arengukava koostamine	.07	.01	.07	.08	.08	.00
Kooli õppekava koostamine	.02	.03	.03	.02	.03	.00
Kooli ainekavade koostamine	.08	.16	.07	.08	.06	.00
Muud kooli üldise töökorraldusega seotud tegevused	.48	.59	.59	.43	.49	.43
Olümpiaadide, konkursside, võistluste ettevalmistamine, läbiviimine	.91	.38	.78	1.03	.32	.44
Õppekavas ettenähtud ekskursioonide, õppekõikude ettevalmistamine, läbiviimine	.15	.20	.14	.14	.31	.20
Omaalgatuslike ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.27	.28	.36	.24	.17	.00
Muude ürituste ettevalmistamine, läbiviimine	1.05	2.58	1.27	.88	1.22	.11
Kooliarendus, muu tunniväline tegevus tinglikul tööaegadel tundides	4.54	5.73	4.51	4.55	4.14	1.99

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg koolitüübiti on esitatud tabelis 3.17.

Käesolevasse rühma on koondatud õpetajatööga seotud, aga üksteisest suhteliselt kauged

tegevusvaldkonnad.

- Korrapidamisega tegelevad kõikide koolitüüpide õpetajad. Kõige rohkem aega kulub selleks erivajadustega laste koolide õpetajail (2,08 tundi), seejärel algkoolide õpetajail (1,92 tundi). Teiste koolitüüpide õpetajate ajakulu korrapidamisele on suhteliselt väike, keskkoolis 1,41 tundi. Kõige vähem kulub korrapidamisele aega täiskasvanuid õpetavil õpetajatel (0,35 tundi).
- N-ö tehnilisele lisatööle kuluvas ajas ei ole väga suuri erinevusi, väiksem on see ajakulu ainult erivajadustega laste koolide (0,49 tundi) ja õhtukoolide /täiskasvanute gümnaasiumide õpetajail (0,10 tundi)
- Suur on õpetajate ajakulu tööga seotud käikudele ja sõitudele (3,33 tundi nädalas), eriti palju aega nõuavad sõidud erivajadustega laste koolide õpetajailt (4,32 tundi nädalas). Õhtukoolide õpetajail on ka see ajakulu suhteliselt tagasihoidlik (1,63 tundi).

Tabel 3.17. Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Algkool (lasteaed- algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadustega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Korrapidamine	1.46	1.92	1.48	1.41	2.08	.35
Nõ tehniline lisatöö	.85	.73	.83	.89	.49	.10
Igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele kulutatud aeg	3.33	3.02	3.40	3.29	4.32	1.63
Muu tegevus	.25	.13	.26	.26	.04	.03
Muud tegevused tinglikul töö nädalal tundides	5,86	5,80	5.97	5.85	6.93	2.16

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Alljärgnevalt esitame uurimuse tulemused selle kohta, millele kulub erinevas koolitüübis töötava õpetaja aeg **puhkepäeviti**.

Õpetamisele - nagu arvata võib - kulub kõikide koolitüüpide õpetajail puhkepäeviti väga vähe aega. Kõige suurem on ajakulu keskkooli/gümnaasiumiõpetajail (0,30 tundi), konsultatsioone teevad aeg-ajalt puhkepäeviti ka õhtukoolide õpetajad (0,15 tundi).

Tabel 3.18. Õpetamisele kuluv aeg puhkepäeviti tundides sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu.</i>	<i>Algkool (lasteaed-alg kool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhi kool)</i>	<i>Keskkool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasva-nute gümnaasium</i>
Tundide läbiviimine	.00	.03	.08	.00	.00
Asendustundide läbiviimine	.00	.00	.00	.00	.00
Pikapäevarühma töö	.00	.00	.00	.00	.00
Ringitöö, treeneri töö	.00	.05	.14	.00	.00
Õpilaste järeleaitamine, konsultatsioonid	.00	.00	.08	.00	.15
Õpetamine puhkepäeviti tundides		.08	.30	.00	.15

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Hoopis rohkem kulutavad õpetajad oma puhkepäevadel aega õpetamise ettevalmistamisele. Tundub, et just rahulikku järelemõtlemist ja kaalumist nõudvad tööd (nt töö planeerimine ja tundide sisuline ettevalmistamine) jäävad puhkepäevadeks, samuti töömahukamad ülesanded, millele tuleb katkestamata aega varuda (õppevahendite ja tundide andmiseks vajalike vahendite valmistamine). Eri tüüpi koolide õpetajate koormust võrreldes võib küll leida keskmiselt rohkem ja vähem puhkepäevadel töötamist, aga ka nn vähe on ligi kolm tundi, seega on õpetajate töö puhkepäevadel pigem reegel kui erand.

- Kõige enam kulutavad oma puhkepäevadest õpetamise ettevalmistamisele aega keskkooli/ gümnaasiumi õpetajad - 4,09 tundi nädalas. Põhiline töö on tundide sisuline ettevalmistamine (1,38 tundi), aga ka õpilaste tööde kontrollimine-hindamine (1,29 tundi), töö planeerimine (0,52 tundi) ja õppevara koostamine (0,69 tundi) näib kuuluvat puhkepäevade tegevuste hulka - kui arvestada selle koolitüübi õpetajate suurt koormust, siis on see mõisteta.
- Töö planeerimine ja tundide sisuline ettevalmistamine võtab puhkepäeviti kõige rohkem aega erivajadustega laste koolide õpetajatelt (vastavalt 0,80 ja 1,69 tundi), suhteliselt palju kulutavad nad aega ka õppevara koostamisele (0,61 tundi) ja tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamisele (0,41 tundi).

- Õppevahendite valmistamine võtab puhkepäevadel kõige rohkem aega põhikoolide õpetajatel (0,84 tundi).
- Kõige vähem (2,79 tundi) kasutavad käesoleva uurimuse andmetel oma puhkepäevi tööks algkoolide õpetajad.
- Õhtukoolide õpetajad kulutavad puhkepäeviti suhteliselt vähe aega tööks (3,04 tundi), peamiselt tundide sisuliseks ettevalmistamiseks (1,30 tundi) ja õpilaste tööde kontrollimiseks (1,23 tundi).

Tabel 3.19. Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool (lasteaed-alkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Töö planeerimine	.26	.53	.52	.80	.06
Tundide sisuline ettevalmistamine	1.09	1.13	1.38	1.69	1.30
Asendustundide sisuline ettevalmistamine	.28	.05	.04	.02	.00
Õppevara koostamine, õppevahendite valmistamine	.55	.84	.69	.61	.40
Tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamine	.20	.10	.17	.41	.05
Õpilaste tööde kontrollimine, hindamine	.41	.62	1.29	.27	1.23
Õpetamiseks ettevalmistamine puhkepäeviti tundides	2.79	3.27	4.09	3.80	3.04

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Enesetäiendamisele kulutatav aeg puhkepäeviti näib samuti kuuluvat suure osa õpetajate tavadesse. Silma paistab tendents, et enesetäiendamisele kulutatav aeg on pöördvõrdeline õpetatavate laste vanusega: kõige rohkem aega kulub algkooliõpetajatel, seejärel põhikooli, erivajadustega laste kooli, keskkooli ja kõige lõpuks õhtukooli õpetajatel. Tasemekoolitus ülikoolis jaotub samal moel - kõige enam kulutavad oma puhkepäevi tasemekoolitusele ülikoolis algkooliõpetajad, kõige vähem (üldse mitte) õhtukoolide õpetajad.

Ametialane enesetäiendus jaotub ühtlasemalt, sagedamini kuulub see põhikooli ja erivajadustega laste kooli õpetajate puhkepäevadesse.

Tabel 3.20. Enesetäiendamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool (lasteaed-alkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Tasemekoolitus ülikoolis	.85	.58	.30	.42	.00
Täienduskoolitus väljaspool kooli	.84	.24	.32	.26	.17
Täienduskoolitus koolis	.00	.00	.03	.00	.00
Ametialane enesetäiendus	.27	.68	.34	.67	.25
Õpetaja koolitus ja enesetäiendamine puhkepäeviti tundides	1.96	1.50	.99	1.35	.42

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Klassijuhatatööle kulutatav aeg on puhkepäeviti (vt. Tabel 3.21) kõigis koolitüüpides üsna vähene, ulatudes ainult ühes koolitüübis üle poole tunni.

- Kõige rohkem aega kulutavad klassijuhatajatööle puhkepäevadel õhtukoolide ja täiskasvanute gümnaasiumide õpetajad (0,76 tundi), kes külastavad kodusid (0,46 tundi) ja suhtlevad õpilaste ja muude nendega seotud inimestega. Ilmselt on vastavate inimeste kättesaamine neil päevadel kergem, kuigi õpetaja puhkamisvõimalus selle all kannatab.
- Kõikide koolitüüpide õpetajad (peale õhtukoolide) kasutavad puhkepäevi ürituste ja ekskursioonide läbiviimiseks ja ka suhtlemiseks lapsevanematega, ent keskmine ajakulu sellele on väga väike.

Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg puhkepäeviti (vt Tabel 3.22.) on suhteliselt tühine, selle äramärkimine on vajalik eelkõige selleks, et tajuda õpetaja pidevat kooli lainel olekut - kõiki töid tehakse mitte ainult tööpäevadel, vaid vajaduse korral ka puhkepäeviti. Seega võimalust end kogu koolitööst välja lülitada ja puhata on õpetajal vähe, tööd ja töömõtted saadavad teda nii töö- kui puhkepäevadel.

- Põhiline klassijuhataja dokumentatsiooniga seotud töö on hinnetelehtede täitmine põhi- ja keskkoolis ning E-kooli dokumentatsiooni täitmine keskkoolis ja erivajadustega laste koolides.
- Kõige enam teeb klassijuhatajatööd puhkepäeviti keskkooliõpetaja.

Tabel 3.21. Klassijuhatajatööle kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool (lasteaed- algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Klassijuhatajatundide läbiviimine	.00	.00	.01	.00	.00
Lastevanemate koosolekud	.00	.00	.00	.00	.00
Arenguveestlused	.00	.00	.01	.00	.00
Kodude külastamine	.01	.00	.00	.00	.46
Muu suhtlemine lastevanematega	.02	.05	.06	.05	.06
Tegelemine õpiraskustega, käitumisprobleemidega, koolikohustust eiravate õpilastega	.01	.01	.00	.01	.00
Ürituste, ekskursioonide ettevalmistamine, läbiviimine	.12	.08	.11	.05	.00
Muu suhtlemine õpilastega õppetöö välisel ajal	.06	.05	.06	.01	.12
Suhtlemine teiste õpetajatega, kooli juhtkonnaga seoses klassijuhataja tööga	.06	.05	.06	.01	.12
Klassijuhataja töö puhkepäeviti tundides	.28	.24	.31	.13	.76

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Tabel 3.22. Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg

(puhkepäeviti tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool (lasteaed- algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Klassipäeviku täitmine	.00	.01	.01	.00	.00
Puudumiste päeviku täitmine	.00	.01	.01	.00	.06
Õpilasmaatru täitmine	.00	.00	.00	.00	.00
Hinnetelehtede täitmine ja nende edastamine lapsevanematele	.00	.05	.04	.00	.00
Tunnistuste täitmine	.00	.00	.00	.00	.00
E-kooli dokumentatsiooni täiendamine	.00	.01	.07	.07	.00
Õpilaspileti väljaandmine	.00	.00	.00	.00	.00
Iseloomustuste kirjutamine	.03	.02	.01	.00	.00
Toiduraha kogumine	.00	.00	.00	.00	.00
Arenguvestluste dokumentatsioon	.00	.01	.02	.00	.00
Klassijuhataja dokumentatsiooni täitmine puhkepäeviti tundides	.03	.11	.16	.07	.06

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Õpetajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg puhkepäeviti on veidi suurem kui klassijuhataja dokumentatsioonile kuluv aeg.

- Kõige enam kulutavad aega keskkooli ja erivajadustega laste koolide õpetajad (mõlemad 0,19 tundi), kusjuures taas nõuab aega E-kooli dokumentatsioon.
- Puhkepäeviti tehakse kokkuvõtteid enesetäiendamiseks saadud kogemustest - kõige rohkem erivajadustega laste koolide õpetajad.
- Õhtukoolide ja täiskasvanute gümnaasiumide õpetajad uuritud ajavahemikul vastavat ajakulu ei registreerinud.

Tabel 3.23. Õpetajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (puhkepäeviti

tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool (lasteaed- algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Klassipäeviku täitmine	.01	.02	.02	.00	.00
Puudumiste päeviku täitmine	.00	.00	.01	.00	.00
Õpilasmaatru täitmine	.00	.00	.00	.00	.00
Pikapäeviarühma päeviku täitmine	.00	.00	.00	.00	.00
Ringipäeviku täitmine	.03	.02	.01	.00	.00
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.00	.01	.09	.05	.00
Metoodilise nõukogu dokumentide, protokollide täitmine	.01	.01	.02	.00	.00
Enesetäiendamiseks saadud kogemuste lühikokkuvõtte	.06	.06	.04	.14	.00
Muu dokumentatsiooni täitmine puhkepäeviti tundides	.11	.12	.19	.19	.00

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele puhkepäeviti kulutatav aeg kõigub tugevasti olenevalt kooli tüübist.

- Kõige rohkem kulub puhkepäeviti aega põhikooli õpetajail (7,51 tundi - peaaegu terve tööpäev!), kõige enam aega nõudev tegevus on täpsemalt määratlemata, see on nn muu kooli üldise töökorraldusega seotud tegevus (6,37 tundi). Sama “muu tegevus” võtab aega ka algkooli (2,16 tundi) ja keskkooli (1,21 tundi) õpetajatelt.
- Nii alg-, põhi- kui ka keskkooli õpetajad kulutavad puhkepäeviti aega kooli ainekavade koostamisele ja olümpiaadide ning konkursside ettevalmistamisele ja korraldamisele
- Aega kulub puhkepäeviti ka muude ürituste ettevalmistamisele ja läbiviimisele, samuti omaalgatuslikele õppekäikudele.
- Õhtukoolide õpetajate ajakulu on selles töölõigus väikeseim, ainult 0,4 tundi suhtlemisele lapsevanematega.

Tabel 3.24. Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg (puhkepäeviti

tundides) sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool (lasteaed- algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Arenguvestlused	.01	.00	.01	.00	.00
Suhtlemine lapsevanematega	.06	.06	.04	.06	.04
Koosolekutel, infotundidel osalemine	.00	.01	.03	.00	.00
Kooli arengukava koostamine	.00	.01	.01	.00	.00
Kooli õppekava koostamine	.00	.01	.00	.00	.00
Kooli ainekavade koostamine	.52	.53	.77	.00	.00
Muud kooli üldise töökorraldusega seotud tegevused	2.16	6.37	1.21	.00	.00
Olümpiaadide, konkursside, võistluste ettevalmistamine, läbiviimine	.19	.30	.30	.00	.00
Õppekavas ettenähtud ekskursioonide, õppekõikude ettevalmistamine, läbiviimine	.02	.00	.00	.01	.00
Omaalgatuslike ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.08	.05	.06	.07	.00
Muude ürituste ettevalmistamine, läbiviimine	.24	.17	.13	.06	.00
Kooliarendus, muu tunniväline tegevus puhkepäeviti tundides	3.28	7.51	2.56	.20	.04

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Korrapidamisele jm tegevustele kuluv aeg puhkepäeviti on enamuses koolitüüpides pigem sümboolne, veidi enam kulub seda algkooliõpetajatel ja oluliselt rohkem õhtukoolide õpetajatel.

- Sõitudele kulub puhkepäeviti kõige rohkem aega algkooliõpetajail, muude koolitüüpide õpetajate ajakulu on üsna ühtlane.

Tabel 3.25. Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides)

sõltuvalt koolitüübist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool (lasteaed- algkool)</i>	<i>Põhikool (lasteaed-põhikool)</i>	<i>Keskool või gümnaasium</i>	<i>Erivajadus-tega laste kool</i>	<i>Õhtukool, täiskasvanute gümnaasium</i>
Korrapidamine	.09	.01	.03	.00	.88
Nõ tehniline lisatöö	.03	.09	.04	.00	.00
Igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele kulutatud aeg	.67	.19	.29	.25	.21
Muu tegevus	.02	.09	.08	.03	.01
Muud tegevused puhkepäeviti tundides					

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

3.3. Õpetajate töökoormus olenevalt kooli omandivormist

Järgnevalt võrreldakse õpetajate ajakulu olenevalt sellest, kas tegemist on munitsipaal- või riigikooliga. Erakoolide õpetajaid oli valimis vaid 5, mistõttu nende töökoormuse analüüs võrreldes nende kolleegidega, keda valimis oli vastavalt 358 ja 254, ei ole statistiliselt korrektne.

Tabel 3.26 . Töönädalal kulutatud aeg (tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaal-Kool</i>	<i>Riigikool</i>
Töönädalas kulutatud aeg tundides	55.63	53.54	58.51

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Üldkokkuvõttes on suurem koormus - 58,51 tundi töönädalas riigikooli õpetajatel, väiksem on koormus munitsipaal-koolide õpetajail - keskmiselt 53,54 tundi.

Võimalik, et siin on seos ka koolide asukohaga - Tallinnas on valimis rohkem riigikoolide õpetajaid, maa-asulais ja vast ka muudes linnades munitsipaal-kooli omi.

Ajakulu õpetamisele näis olevat kõige suurem erakoolide õpetajail, mis võis aga olla väikesest küsitletute kontingendist tulenev juhus. Riigikoolide õpetajate ajakulu õpetamisele on käesoleva uurimuse andmetel suurem (26,44 tundi) kui munitsipaal-koolide õpetajatel (24,98). Tundide läbiviimisele kulus riigikoolide õpetajail 21,61 tundi, asendustundidele 0,58 tundi ja järeleaitamisele 1,80 tundi - ainult asendustundidele kulus munitsipaal-koolide õpetajail rohkem aega (0,71 tundi). Pikapäevarühmadele ja ringitööle kulub enim aega riigikoolide õpetajail.

Tabel 3.27. Õpetamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Tundide läbiviimine	21,02	20.57	21.61
Asendustundide läbiviimine	,67	.71	.58
Pikapäevarühma töö	1,04	.86	1.32
Ringitöö, treeneri töö	1,11	1.08	1.14
Õpilaste järeleaitamine, konsultatsioonid	1,78	1.76	1.80
Õpetamine tinglikul töönädalal tundides	25,62	24.98	26.44

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Aeg õpetamiseks ettevalmistumisel (tabel 3.28) näitab ajakulu sõltuvust kooli

omandivormist. Vahe ei ole väga suur, mõlema omandivormi puhul natuke üle 12 tunni nädalas. Kõige enam kulutatakse mõlema omandivormi puhul aega tundide sisulisele ettevalmistamisele (munitsipaalkoolis 4,41, riigikoolis 4,30 tundi). Ajamahukamad tegevused on õpilaste tööde kontrollimine-hindamine, töö planeerimine ja tundideks vajalike vahendite ettevalmistamine, neile kõigile kulub riigikooli õpetajail rohkem aega kui munitsipaalkoolide õpetajail.

Tabel 3.28. Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Töö planeerimine	1,28	1.14	1.46
Tundide sisuline ettevalmistamine	4,37	4.41	4.30
Asendustundide sisuline ettevalmistamine	,22	.23	.21
Õppevara koostamine, õppevahendite valmistamine	1,93	1.90	1.99
Tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamine	1,39	1,34	1,46
Õpilaste tööde kontrollimine, hindamine	3,08	3,046	3,13
Õpetamiseks ettevalmistamine tingilikult töönädalas tundides	12,27	12,05	12,54

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Enesetäiendamisele kulutavad rohkem aega riigikoolide õpetajad (2,29 tundi). Munitsipaalkoolide õpetajail kulub aega veidi üle 2 tunni nädalas (2,04 tundi). Munitsipaalkoolis on kõigist vormidest kõige rohkem ja seega ka rohkem kui mujal koolides ametialast enesetäiendust. Riigikoolis töötavad õpetajad kasutavad kõiki enesetäienduse vorme, teistest enam täienduskoolitust väljaspool kooli.

Tabel 3.29. Enesetäiendamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Tasemekoolitus ülikoolis	.31	.24	.40
Täienduskoolitus väljaspool kooli	.56	.48	.69
Täienduskoolitus koolis	.28	.23	.34
Ametialane enesetäiendus	.99	1.09	.86
Õpetajakoolitus ja enesetäiendamine tingilikult töönädalas tundides	2,14	2.04	2.29

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Klassijuhatajatööle kulub rohkem aega riigikoolide õpetajail (8,31 tundi), eranditult kõigi

töölõikude raames on nende ajakulu suurim. Nad kulutavad teistest enam aega arenguestlustele ja tegelemisele probleemsete lastega, lastevanemate koosolekutele ja kodude külastamisele. Rohkem kui munitsipaalkoolide õpetajatel läheb neil aega ürituste ja ekskursioonide korraldamisele ja suhtlemisele õpilastega ja õpetajatega väljaspool tööaega.

Tabel 3.30. Klassijuhatajatööle kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaalkool</i>	<i>Riigikool</i>
Klassijuhatajatundide läbiviimine	,78	.75	.83
Lastevanemate koosolekud	,24	.21	.30
Arenguestlused	,71	.56	.88
Kodude külastamine	,16	.14	.20
Muu suhtlemine lastevanematega	,82	.75	.91
Tegelemine õpiraskustega, käitumisprobleemidega, koolikohustust eiravate õpilastega	,92	.83	1.02
Ürituste, ekskursioonide ettevalmistamine, läbiviimine	1,37	1.18	1.63
Muu suhtlemine õpilastega õppetöö välisel ajal	1,09	.96	1.27
Suhtlemine teiste õpetajatega, kooli juhtkonnaga seoses klassijuhataja tööga	1,09	.96	1.27
Klassijuhataja töö tinglikul töönädalal tundides	7,18	6.34	8.31

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Klassijuhatajaööga seonduva dokumentatsiooni täitmisele kulutatavas ajas on taas suuri erinevusi: riigikooli õpetaja kulutab 3, 88 tundi; munitsipaalkooli õpetaja 3,19 tundi. Vahe pole siiski nii suur kui eelmises tegevusvaldkonnas ja näiteks hinnetelehtede täitmine ja edastamine vanematele võtab munitsipaalkoolide õpetajailt rohkem aega. Üsna võrdne on ajakulu puudumiste päeviku, õpilasraamatu ja tunnistuste täitmisele, aga E-kooli dokumentatsioonile kulutavad riigikoolide õpetajad taas üle kahe korra rohkem aega.

Sama seaduspärasus puudutab ka muule dokumentatsioonile kasutatavat aega: ikka kulub rohkem aega riigikooli õpetajal (2,62 tundi).

Tabel 3.31. Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg

(töönädalas tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaalkool</i>	<i>Riigikool</i>
Klassipäeviku täitmine	,89	.81	.99
Puudumiste päeviku täitmine	,47	.47	.48
Õpilasraamatu täitmine	,03	.03	.04
Hinnetelehtede täitmine ja nende edastamine lastevanematele	,56	.60	.50
Tunnistuste täitmine	,39	.39	.40
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	,55	.33	.87
Õpilaspileti väljaandmine	,03	.02	.05
Iseloomustuste kirjutamine	,14	.14	.13
Toiduraha kogumine	,16	.17	.15
Arenguestluste dokumentatsioon	,24	.22	.27
Klassijuhataja dokumentatsiooni täitmine tinglikul tööädalas tundides	3,47	3.19	3.88

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kulutab rohkem aega riigikooli õpetaja (4,71 tundi, munitsipaalkoolisides 4,43 tundi). Riigikoolide õpetajad kulutavad oluliselt enam aega arenguestlustele, suhtlemisele lapsevanematega ja osalemisele koosolekuil, ka õpilastega tegelemise erinevatele võimalustele - olümpiaadide ja konkursside ettevalmistamisele ja läbiviimisele ning ekskursioonide ja õppekäikude korraldamisele. Kooli arengu-, õppe- ja ainekavade koostamisele kulutavad mõlema omandivormi koolide õpetajad umbes võrdselt aega. Seega jääb munitsipaalkoolide õpetajate kooliarenduse ja tunnivälise tegevuse alast töökoormust tõstma kaks suhteliselt ebamäärast tööloiku: muud kooli töökorraldusega seotud tegevused ja muude ürituste ettevalmistamine ja läbiviimine.

Tabel 3.32. Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaalkool</i>	<i>Riigikool</i>
Arenguestlused	.23	.19	.30
Suhtlemine lapsevanematega	.45	.42	.50
Koosolekutel, infotundidel osalemine	.84	.78	.91
Kooli arengukava koostamine	.07	.08	.06
Kooli õppekava koostamine	.02	.03	.01
Kooli ainekavade koostamine	.08	.08	.07
Muud kooli üldise töökorraldusega seotud tegevused	.48	.52	.43
Olümpiaadide, konkursside, võistluste ettevalmistamine, läbiviimine	.91	.88	.97
Õppekavas ettenähtud ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.15	.11	.21

Omaalgatuslike ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.27	.19	.38
Muude ürituste ettevalmistamine, läbiviimine	1.05	1.16	.89
Kooliarendus, muu tunniväline	4.54	4.43	4.71

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Muudele tegevustele kulub rohkem aega munitsipaalkooli õpetajatel kui riigikooliõpetajatel: nende koolide õpetajad kulutavad enam aega korrapidamisele ja tehnilisele lisatööle. Sõitudele kulutavad aega rohkem riigikoolide õpetajad.

Tabel 3.33. Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg (töönädalas tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vastajad</i>	<i>Munitsipaal–kool</i>	<i>Riigikool</i>
Korrapidamine	1,46	1.47	1.46
N.õ tehniline lisatöö	,85	.91	.76
Igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele kulutatud aeg	3,33	3.16	3.55
Muu tegevus	,25	.31	.15
Muud tegevused tinglikul tööädalal tundides	2,56	2.69	2.37

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Tabelites 3.34 – 3.41 toodud informatsioon **munitsipaal- ja riigikoolis töötavate õpetajate koormusest puhkepäeviti** võimaldab teha järgmise kokkuvõtte.

Nii **õpetamisele kui ka õpetamise ettevalmistamisele** kulutavad puhkepäeviti rohkem aega riigikoolide õpetajad.

Tabel 3.34. Õpetamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal–kool</i>	<i>Riigikool</i>
Tundide läbiviimine	.06	.07
Asendustundide läbiviimine	.01	.00
Pikapäevarühma töö	.00	.00
Ringitöö, treeneri töö	.08	.15
Õpilaste järeleaitamine, konsultatsioonid	.05	.06
Õpetamine puhkepäeviti tundides	.20	.28

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Tabel 3.35 Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt

kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Töö planeerimine	.52	.53
Tundide sisuline ettevalmistamine	1.29	1.35
Asendustundide sisuline ettevalmistamine	.06	.03
Õppevara koostamine, Õppevahendite valmistamine	.77	.64
Tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamine	.14	.19
Õpilaste tööde kontrollimine, hindamine	1.02	1.07
Õpetamiseks ettevalmistamine puhkepäeviti tundides	3.80	3.81

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Enesetäiendamisele kuluv aeg puhkepäeviti sõltub suhteliselt vähe kooli omandivormist. Tasemekoolitust ülikoolis tehakse munitsipaal-koolides mõnevõrra rohkem, täienduskoolitust väljaspool kooli vähem kui riigikoolides.

Tabel 3.36. Enesetäiendamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Tasemekoolitus ülikoolis	.45	.31
Täienduskoolitus väljaspool kooli	.28	.37
Täienduskoolitus koolis	.02	.03
Ametialane enesetäiendus	.44	.44
Õpetajakoolitus ja enesetäiendamine puhkepäeviti tundides	1.19	1.15

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Õpetajad kulutavad **klassijuhatajatööle puhkepäeviti** vähe aega ja näib, et ajakulu ei sõltu oluliselt kooli omandivormist. Sama on maksev ka **klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele** kuluv aja suhtes.

Tabel 3.37. Klassijuhatajatööle kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt kooli

omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal–kool</i>	<i>Riigikool</i>
Klassijuhatajatundide läbiviimine	.01	.01
Lastevanemate koosolekud	.00	.00
Arenguvestlused	.00	.01
Kodude külastamine	.01	.01
Muu suhtlemine lastevanematega	.04	.08
Tegelemine õpiraskustega, käitumisprobleemidega, koolikohustust eiravate õpilastega	.00	.01
Ürituste, ekskursioonide ettevalmistamine, läbiviimine	.12	.07
Muu suhtlemine õpilastega õppetöö välisel ajal	.05	.06
Suhtlemine teiste õpetajatega, kooli juhtkonnaga seoses klassijuhataja tööga	.05	.06
Klassijuhataja töö puhkepäeviti tundides	.28	.31

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Tabel 3.38. Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal–kool</i>	<i>Riigikool</i>
Klassipäeviku täitmine	.01	.01
Puudumiste päeviku täitmine	.01	.01
Õpilasraamatu täitmine	.00	.00
Hinnetelehtede täitmine ja nende edastamine lastevanematele	.04	.04
Tunnistuste täitmine	.00	.00
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.04	.06
Õpilaspileti väljaandmine	.00	.00
Iseloomustuste kirjutamine	.01	.02
Toiduraha kogumine	.00	.00
Arenguvestluste dokumentatsioon	.01	.02
Klassijuhataja dokumentatsiooni täitmine puhkepäeviti tundides	.12	.16

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Õpetajatööga seonduva dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg puhkepäeviti ei sõltu oluliselt kooli omandivormist, välja arvatud E-kooli dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg, mis on mõnevõrra suurem riigikoolide õpetajatel.

Tabel 3.39. Õpetajatööga seonduva dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Klassipäeviku täitmine	.02	.01
Puudumiste päeviku täitmine	.01	.00
Õpilasraamatu täitmine	.00	.00
Pikapäevärühma päeviku täitmine	.00	.01
Ringipäeviku täitmine	.01	.02
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.03	.11
Metoodilise nõukogu dokumentide, protokollide täitmine	.02	.01
Enesetäiendamiseks saadud kogemuste lühikokkuvõtte tegemine	.05	.05
Muu dokumentatsiooni täitminetinglikul puhkepäeviti tundides	.14	.21

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg puhkepäeviti näib teatud määral olevat sõltuvuses kooli omandivormist. Munitsipaalkoolide õpetajad tegelevad vastava valdkonnaga oluliselt rohkem kui riigikoolide õpetajad (vastavalt 5,20 ja 1,32 tundi), kusjuures erinevus tuleneb eelkõige kooli üldise töökorraldusega seotud tegevustest: munitsipaalkoolides kulub neile aega 3,53 tundi, riigikoolides ainult 0,71 tundi. Ka olümpiaadide korraldamisega tegelevad munitsipaalkoolide õpetajad sagedamini puhkepäevadel - 0,98 tundi riigikoolide õpetajate 0,21 vastu..

Tabel 3.40. Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Arenguveestlused	.00	.02
Suhtlemine lapsevanematega	.05	.04
Koosolekutel, infotundidel osalemine	.02	.02
Kooli arengukava koostamine	.01	.00
Kooli õppekava koostamine	.00	.00
Kooli ainekavade koostamine	.98	.21
Muud kooli üldise töökorraldusega seotud tegevused	3.53	.71
Olümpiaadide, konkursside, võistluste ettevalmistamine, läbiviimine	.39	.14
Õppekavas ettenähtud ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.00	.01
Omaalgatuslike ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.08	.04
Muude ürituste ettevalmistamine, läbiviimine	.14	.13
Kooliarendusle, muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg puhkepäeviti tundides	5.20	1.32

Korrapidamisele ja muudele tegevustele puhkepäeviti kuluv aeg ei näi olevat sõltuv kooli omandivormist.

Tabel 3.41. Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) sõltuvalt kooli omandivormist

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Munitsipaal-kool</i>	<i>Riigikool</i>
Korrapidamine	.02	.05
N.õ tehniline lisatöö	.06	.03
Igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele kulutatud aeg	.29	.26
Muu tegevus	.07	.08
Muud tegevused puhkepäeviti tundides	.44	.42

3.4. Õpetajate töökoormus kooliastmeti

Alljärgnevalt esitatakse kokkuvõtte töönädalas kulutatud aja kohta algkoolis, põhikoolis, gümnaasiumis, alg- ja põhikoolis, algkoolis ja gümnaasiumis, põhikoolis ja gümnaasiumis, kõigis kolmes.

Tabel 3.42. Õpetajate koormus töönädalas (tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Töönädala koormus tundides	55.63	58.49	53.35	51.78	55.46	57.89	55.91	59.13

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kokku kulub nädalas 55,63 tundi, enim kõigis kooliastmes töötaval (59,13 tundi), siis vaid algkoolis töötaval (58,49 tundi), kõige vähem vaid gümnaasiumiastmes töötaval (51,78 tundi) õpetajal.

Õpetamine töönädalal tundides (x = 25,62 tundi):

Tabel 3.43. Õpetamisele kuluv aeg (töönädalas tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Tundide läbiviimine	21.02	18.12	19.43	18.41	21.14	23.50	22.70	24.59
Asendustundide läbiviimine	.67	.58	.82	1.14	.69	.00	.56	.49
Pikapäevarühma töö	1.04	4.54	.51	.00	1.33	.00	.18	.21
Ringitöö, treeneri töö	1.11	.72	.57	.68	1.62	1.13	.86	2.69
Õpilaste järelaitamine, konsultatsioonid	1.78	1.60	1.86	1.63	1.83	2.46	1.95	1.16
Õpetamine töönädalal tundides	25.62	25.56	23.19	21.86	26.61	27.08	26.25	29.15

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kui õpetaja töötab kõigis kolmes astmes, siis tema õpetamisega seotud tööaeg on kõige pikem - 29,15 tundi, järgneb algkoolis ja gümnaasiumis töötav õpetaja (27,08 tundi) ja algkoolis töötav õpetaja (25,56 tundi). Kõige väiksem on koormus üksnes gümnaasiumis töötaval õpetajal (21,86 tundi). Võib arvata, et kõigis kolmes astmes töötavad põhiliselt kehalise kasvatuse õpetajad, sest nendel on ringi/treeneri töö ka kõige mahukamaks mainitud (2,69 tundi). Õpilaste järeleaitamisele ja nende konsulteerimisele kulutab aega kõige rohkem (2,46 tundi) algkoolis ja gümnaasiumis õpetav õpetaja (2,46 tundi), kellele järgneb põhikoolis ja gümnaasiumis töötav õpetaja (1,95 tundi) - teadagi, lõpuklassid!

Õpetamiseks ettevalmistus (x = 12,27 tundi):

Tabel 3.44. Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg (tööpäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Töö planeerimine	1.28	1.47	1.26	1.79	1.21	.17	1.21	1.24
Tundide sisuline ettevalmistamine	4.37	4.14	4.81	3.86	4.01	6.88	4.64	3.84
Asendustundide sisuline ettevalmistamine	.22	.31	.32	.46	.21	.00	.10	.11
Õppevara koostamine, õppevahendite valmistamine	1.93	2.09	1.85	1.49	2.11	.63	1.90	1.80
Tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamine	1.39	1.42	1.41	1.42	1.31	.75	1.40	1.51
Õpilaste tööde kontrollimine, hindamine	3.08	2.63	3.10	3.54	2.63	3.96	3.67	2.65
Õpetamiseks ettevalmistamine tööädalal tundides	12.27	12.06	12.74	12.56	11.48	12.38	12.92	11.15

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Põhikooli õpetajal kulub õpetamiseks ettevalmistusele enim aega (12,74 tundi), sellest veel rohkem aega kulutab ainult põhikoolis ja gümnaasiumis töötav õpetaja (12,92 tundi). Kõige vähem kulub õpetamise ettevalmistamisele aega kõigis kolmes astmes töötaval (11,15 tundi) õpetajal.

Kõigist töödest on töömahukaim tundide sisuline ettevalmistus (x = 4,37 tundi), siis õpilaste tööde kontrollimine/hindamine (x= 3,08 tundi) ning õppevara, õppevahendite jm vajalike

vahendite ettevalmistamine ($x = 1,93$ tundi). On huvitav täheldada, et käesolevas rubriigis on suur töömaht nii algkooli kui põhikooli õpetajail, kellel selleks kõige rohkem aega kulub (noorematele õpilastele, kelle abstraktne mõtlemine veel nii arenenud pole, on teavet vaja rohkem visualiseerida). Õpilaste tööde parandamine on kõige mahukam algkoolis ja gümnaasiumis töötaval õpetajal (3,96 tundi), siis põhikoolis ja gümnaasiumis töötaval (3,67 tundi) ja ainult gümnaasiumis töötaval õpetajal (3,54 tundi) - paistab, et koormuse muudab suureks eelkõige gümnaasiumi osa, see tõuseb aga veelgi, kui sellele lisandub veel mõni muu kooliaste. Kuna algkoolis antud kodutööd ja klassitööd on vähem mahukad ja lihtsamad, on loomulik, et selles astmes töötaval õpetajal kulub tööde kontrolliks ka tund vähem aega (2,63 tundi). Planeerimistegevus võtab käesoleva rubriigi erinevate aspektide seas üldiselt vähe aega ($x = 1,28$ tundi), ehkki gümnaasiumiastmes töötavad õpetajate pühendumine planeerimisele aega nõuab (1,79 tundi). Kõige väiksem on ajakulu asendustundide sisulisele ettevalmistamisele (0,22 tundi), mis üksiktundide ja ootamatute asenduste puhul täiesti mõistetav on.

Õpetaja enesetäiendamine ($x 2,14$ tundi).

Tabel 3.45. Enesetäiendamisele kuluv aeg (tööpäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Tasemekoolitus ülikoolis	.31	.37	.38	.00	.66	.00	.09	.00
Täienduskoolitus väljaspool kooli	.56	.49	.81	.69	.45	.00	.44	.75
Täienduskoolitus koolis	.28	.14	.26	.37	.40	.00	.27	.20
Ametialane enesetäiendus	.99	1.22	.84	1.10	.68	.25	1.15	1.28
Õpetaja koolitus ja enesetäiendamine töönädalal tundides	2.14	2.22	2.29	2.16	2.18	.25	1.96	2.22

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Põhikoolis töötavad õpetajad on altimad enesetäienduses osalejad (2,29 tundi). On huvitav märkida, et vähem täiendavad end mitmes kooliastmes töötavad (ehk pole aega?) - nii ei osale ei tasemekoolituses ega koolis või väljaspool kooli toimivas täiendkoolituses ükski valimis

olev algkoolis ja gümnaasiumis töötav õpetaja.

Töenäoliselt on allpooltoodud andmeid mõjutanud erinevates kooliastmetes töötavate õpetajate ebavõrdne arv.

Klassijuhatajana töötav õpetaja on kirjutanud töönädala klassijuhatajatöö-alasesks koormuseks 7.18 tundi, millisest enim läheb ürituste, ekskursioonide ettevalmistamisele ja läbiviimisele ning nii õpilastega kui teiste koolis töötavate subjektidega suhtlemisele (seda kõigis kolmes kooliastmes).

Tabel 3.46 . Klassijuhatajatööle kuluv aeg (töönädalas tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- Kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Klassijuhatajatundide läbiviimine	.78	.72	.87	.73	.73	.38	.79	.85
Lastevanemate koosolekud	.24	.24	.35	.20	.16	.00	.24	.30
Arenguestlused	.71	.77	1.11	.61	.64	.00	.54	.38
Kodude külastamine	.16	.37	.10	.05	.16	.00	.14	.05
Muu lastevanematega suhtlemine	.82	1.09	.85	.64	.88	1.21	.66	.65
Tegelemine õpiraskustega, käitumisprobleemidega, koolikohustust eiravate õpilastega	.92	1.48	.99	.24	.86	1.52	.73	.69
Ürituste, ekskursioonide ettevalmistamine, läbiviimine	1.37	1.29	1.41	1.82	1.03	1.00	1.49	1.98
Muu suhtlemine õpilastega õppetöövälisel ajal	1.09	1.03	.97	1.19	1.07	.67	1.11	1.45
Suhtlemine teiste õpetajatega, koolijuhtkonnaga seoses klassijuhatajatööga	1.09	1.03	.97	1.19	1.07	.67	1.11	1.45
Klassijuhatajatöö töönädalal tundides kokku	7.18	8.03	7.61	6.68	6.60	5.43	6.80	7.81

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Käesolevas rubriigis on mõningaid ehk kooliastmest tulenevaid rõhuasetusi.

- Kõige rohkem kulutab õpetaja klassijuhatamisele aega algkoolis (8,03 tundi). Sellele suhteliselt lähedane on kõigis kolmes kooliastmes töötava õpetaja ajakulu.
- algkoolis kulub enim aega õpilaste õpiraskuste ning käitumisprobleemidega

tegelemiseks (1,48 tundi), algkoolis ja gümnaasiumis töötaval õpetajal veelgi enam - 1,52 tundi, ning lastevanematega suhtlemiseks.

- Põhikoolis läheb õpetajal, võrreldes teiste kooliastmetega, oluliselt aega ka arenguestlusteks. Küsitlustulemuste järgi saab arvata, et üheaegselt mõlemas kooliastmes - nii algkoolis kui gümnaasiumis - töötavatel õpetajatel klassi juhatada pole, sest nendel ei kulu üldse aega ei lastevanemate koosolekutele, arenguestlustele ega kodude külastamisele.
- Klassijuhatajatundide läbiviimine võtab kõige rohkem aega põhikoolis
- Lastevanematega suhtlemisele (kõik eri vormid kokku) kulutavad kõige enam aega algklasside õpetajad.
- Klassijuhatajatöö ürituste läbiviimisega seotud külg on aeganõudvaim õpetajale, kes töötab kolmes kooliastmes korraga.

Klassijuhatajana töötaval õpetajal kulub töönädalal keskmiselt 3, 47 tundi mitmesuguse dokumentatsiooni täitmisele - kõige rohkem põhikoolis töötaval õpetajal (4,24 tundi) ja gümnaasiumis töötaval õpetajal (3,76 tundi). Algkooli õpetaja täidab klassipäevikut (1,23 tundi), põhikooli õpetaja e-kooliga seotud dokumentatsiooni (1,03 tundi) ja gümnaasiumiastmes olev õpetaja tegeleb hinnetelettude täitmise ning lastevanematele edastamisega (1,10 tundi) enim, võrreldes teiste töödega. Kuna põhikoolis töötav õpetaja viib läbi ka rohkem arenguestluste, siis sellega seonduva dokumentatsiooni vormistamine nõuab temalt rohkem aega kui ta kolleegidel teistes kooliastmetes.

Tabel 3.47. Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (tööpäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Klassipäeviku täitmine	.89	1.23	.86	.78	.90	.33	.72	.85
Puudumiste päeviku täitmine	.47	.28	.51	.45	.41	.19	.61	.53
Õpilasraamatu täitmine	.03	.02	.03	.00	.01	.00	.07	.06
Hinnetelettude täitmine ja nende edastamine lastevanematele	.56	.35	.59	1.10	.51	.42	.64	.58

Tunnistuste täitmine	.39	.41	.42	.14	.34	.00	.44	.40
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.55	.16	1.03	.83	.28	.00	.76	.27
Õpilaspileti väljaandmine	.03	.03	.07	.03	.00	.00	.04	.02
Iseloomustuste kirjutamine	.14	.16	.21	.00	.14	.50	.05	.24
Toiduraha kogumine	.16	.11	.20	.33	.09	.38	.20	.17
Arenguvestluste dokumentatsioon	.24	.27	.32	.10	.27	.00	.17	.17
Klaasijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmine töönädalas tundides kokku	3.47	3.02	4.24	3.76	2.94	1.82	3.69	3.30

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Muule dokumentatsioonile kulub 2,24 tundi, millest töömahukaim on kas klassipäeviku täitmine (nii algkoolis kui ka põhikoolis) või e-kooliga seonduv (gümnaasiumiastmes) (vt Tabel 3.48).

Tabel 3.48. Õpetajatööga seonduva dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (töönädalas tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Klassipäeviku täitmine	.92	.76	.81	.65	1.00	.32	.88	1.58
Puudumiste päeviku täitmine	.35	.15	.32	.47	.27	.12	.47	.52
Õpilasraamatu täitmine	.02	.02	.02	.08	.00	.00	.03	.00
Pikapäevarühma päeviku täitmine	.06	.28	.04	.00	.07	.00	.01	.01
Ringipäeviku täitmine	.15	.13	.07	.16	.24	.04	.11	.29
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.48	.13	.50	1.39	.25	.00	.65	.47
Metoodilise nõukogu dokumentide, protokollide täitmine	.10	.10	.09	.29	.08	.50	.10	.11
Enesetäiendamisel saadud kogumuste lühikokkuvõtte tegemine	.14	.19	.18	.27	.14	.00	.09	.13
Õpetajatööga seotud dokumentatsiooni täitmine töönädalas kokku	2.24	1.76	2.03	3.30	2.06	.98	2.33	3.10

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kooliarendusega seotu (x = 4,54 tundi) näitab küllaltki sarnast pilti erinevate kooliastmete

vahel: enim aega võtavad mitmesuguste ürituste ettevalmistused ning koosolekutel ja infotundidel osalemine.

Tabel 3.49. Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg (tööpäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Arenguestlused	.23	.21	.21	.70	.16	.08	.25	.22
Suhtlemine lapsevanematega	.45	.61	.44	.54	.50	.25	.35	.42
Koosolekute, infotundidel osalemine	.84	.94	.77	1.09	.82	.63	.80	.94
Kooli arengukava koostamine	.07	.04	.07	.10	.06	.00	.11	.01
Kooli õppekavad koostamine	.02	.02	.01	.04	.02	.00	.02	.04
Kooli ainekavade koostamine	.08	.06	.13	.24	.05	.08	.05	.04
Muud kooli üldise töökorraldusega seotud tegevused	.48	.54	.57	.59	.46	.00	.38	.51
Olümpiaadide, konkursside, võistluste ettevalmistamine, läbiviimine	.91	.71	.72	1.05	1.05	4.92	.98	.84
Õppekavas ettenähtud ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.15	.17	.14	.26	.17	.08	.09	.24
Omaalgatuslike ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.27	.17	.21	.31	.32	.25	.29	.29
Muude ürituste ettevalmistamine, läbiviimine	1.05	1.51	.79	1.37	1.32	.17	.80	1.00
Kooliarendus, muu tunniväline tegevus tööpäeviti tundides kokku	4.54	4.97	4.07	6.28	4.93	6.46	4.11	4.55

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kuna uurimusega dokumenteeritud tööna dal jäi tööaasta keskele, siis on ehk mõistetav, miks nii kooli arengukavaga, kooli õppekavaga kui kooli ainekavaga tegelemine on praktiliselt olematu - töö on tehtud juba õppeaasta algul.

Koolitööga seondvalt muule tegevusele kulutatakse 2, 56 tundi keskmiselt, millest enim

igasugustele tööga seotud käikudele (gümnaasiumiastmes enim - 4,04 tundi) ja sõitudele ning korrapidamisele (enim algkoolis ja põhikoolis 1,85 tundi ning 1,65 tundi vastavalt).

Tabel 3.50. Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg (tööpäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Kõik vasta- jad</i>	<i>Alg- kool</i>	<i>Põhi- kool</i>	<i>Güm- naa- sium</i>	<i>Alg- ja põhi- kool</i>	<i>Alg- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Põhi- kool ja güm- naa- sium</i>	<i>Kõik kolm kooli- astet</i>
Korrapidamine	1.46	1.85	1.65	1.17	1.27	2.58	1.34	1.53
N.ö. tehniline lisatöö	.85	.83	.93	.56	.64	.92	.99	.94
Igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele kulutatud aeg	3.33	3.27	3.49	4.04	3.33	1.60	3.31	2.69
Muu tegevus	.25	.11	.21	.48	.29	.00	.28	.19
Muud tegevused töönädalas kokku	2.56	2.80	2.79	2.20	2.19	3.50	2.60	2.65

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Puhkepäeviti on erinevate kooliastmete õpetajad seotud järgmiste tegevustega (vt tabelid 3.51 - 3.58).

Õpetamisele kulub puhkepäeviti kõigis kooliastmes vähe aega, kõige rohkem gümnaasiumis, kõige vähem algkoolis. Põhiline, millele aeg kulub, on ringi- ja treeneritöö ning järeleaitamine ja konsultatsioonid.

Tabel 3.51. Õpetamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Tundide läbiviimine	.06	.06	.11
Asendustundide läbiviimine	.00	.00	.00
Pikapäevarühma töö	.00	.00	.00
Ringitöö, treeneri töö	.11	.13	.20
Õpilaste järeleaitamine, konsultatsioonid	.02	.05	.07
Õpetamine puhkepäeviti tundides	.19	.24	.38

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg on samuti kooliastmest sõltuv, kõige enam kulub

taas aega gümnaasiumiõpetajail (4,21 tundi), kõige vähem algkoolis (3,53 tundi). Kõikide kooliastmete õpetajad kasutavad puhkepäevi põhiliselt tundide sisuliseks ettevalmistamiseks ja õpilastööde kontrollimiseks-hindamiseks, aga ka töö planeerimiseks ja õppevahendite valmistamiseks.

Tabel 3.52. Õpetamise ettevalmistamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Töö planeerimine	.56	.50	.53
Tundide sisuline ettevalmistamine	1.22	1.31	1.41
Asendustundide sisuline ettevalmistamine	.06	.05	.02
Õppevara koostamine, õppevahendite valmistamine	.85	.70	.65
Tundide läbiviimiseks vajalike vahendite ettevalmistamine	.18	.17	.16
Õpilaste tööde kontrollimine, hindamine	.66	1.12	1.44
Õpetamiseks ettevalmistamine puhkepäeviti tundides	3.53	3.85	4.21

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Enesetäiendamisele kuluv aeg on puhkepäeviti kõige pikem algkooliõpetajatel (1,42 tundi), kõige lühem - gümnaasiumiõpetajail (0,99 tundi).

Tabel 3.53. Enesetäiendamisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Tasemekoolitus ülikoolis	.50	.45	.23
Täienduskoolitus väljaspool kooli	.42	.30	.34
Täienduskoolitus koolis	.00	.03	.03
Ametialane enesetäiendus	.50	.41	.39
Õpetaja koolitus ja enesetäiendamine tööädalal tundides	1.42	1.19	.99

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Klassijuhatajatööle kuluv aeg (tabel 3.54) ei sõltu praktiliselt kooliastmest, kõikide

kooliastmete õpetajad kulutavad sellele veidi üle poole tunni. Ka ajakasutuse struktuur on sarnane.

Sama on kehtiv ka **klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele** kuluva aja suhtes (tabel 3.55), välja arvatud väike erinevus gümnaasiumiastmes, kus e-kooli dokumentatsiooni täitmine ka pühapäeviti veidi suurema koormuse annab.

Tabel 3.54. Klassijuhatajatööle kuluv aeg (pühapäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Klassijuhatajatundide läbiviimine	.00	.01	.02
Lastevanemate koosolekud	.00	.00	.00
Arenguestlused	.01	.01	.01
Kodude külastamine	.00	.01	.02
Muu lastevanematega suhtlemine	.06	.05	.05
Tegelemine õpiraskustega, käitumisprobleemidega, koolikohustust eiravate õpilastega	.01	.01	.00
Ürituste, ekskursioonide ettevalmistamine, läbiviimine	.10	.11	.10
Muu suhtlemine õpilastega õppetöövälisel ajal	.08	.06	.07
Suhtlemine teiste õpetajatega, koolijuhtkonnaga seoses klassijuhatajatööga	.08	.06	.07
Klassijuhatajatöö pühapäeviti tundides kokku	.34	.32	.34

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Tabel 3.55. Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (pühapäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Klassipäeviku täitmine	.02	.01	.01
Puudumiste päeviku täitmine	.01	.01	.02
Õpilasraamatu täitmine	.00	.00	.00
Hinnetelehtede täitmine ja nende edastamine lastevanematele	.04	.04	.04
Tunnistuste täitmine	.00	.00	.00
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.02	.04	.07
Õpilaspileti väljaandmine	.00	.00	.00
Iseloomustuste kirjutamine	.02	.01	.01
Toiduraha kogumine	.00	.00	.00
Arenguestluste dokumentatsioon	.03	.02	.02
Klassijuhatajatööga seotud dokumentatsiooni täitmine pühapäeviti tundides kokku	.14	.13	.17

Õpetajatööga seonduva dokumentatsiooni täitmisele puhkepäeviti kuluv aeg on gümnaasiumis kolmandiku võrra pikem kui algkoolis, põhikool jääb nende kahe vahele. Iga tegevus eraldi võetuna võtab väga vähe aega, gümnaasiumis on ajakulukaim taas e-kooli dokumentatsiooni täitmine.

Tabel 3.56. Õpetajatööga seonduva dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Klassipäeviku täitmine	.02	.02	.02
Puudumiste päeviku täitmine	.01	.01	.01
Õpilasraamatu täitmine	.00	.00	.00
Pikapäevarühma päeviku täitmine	.01	.00	.00
Ringipäeviku täitmine	.02	.02	.01
E-kooli dokumentatsiooni täitmine	.01	.06	.10
Metoodilise nõukogu dokumentide, protokollide täitmine	.01	.01	.02
Enesetäiendamiseks saadud kogumuste lühikokkuvõtte tegemine	.06	.04	.05
Õpetajatööga seotud dokumentatsiooni täitmine puhkepäeviti kokku	.14	.16	.21

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg on eelmistele tegevustele pühendatuist oluliselt pikem, eriti algkoolis (5,18 tundi). Gümnaasiumiõpetaja kulutab puhkepäevadel sellele tööloigule keskmiselt 3,18 tundi.

- Peamine ajakulu kõigis kooliastmetes, eriti aga algkoolis läheb nn muudele kooli üldise töökorraldusega seotud tegevustele.
- Mida vanema astme õpetaja, seda enam kulutab ta oma puhkepäevadest kooli ainekavade koostamisele.
- Puhkepäevadele tegeldakse olümpiaadide, omaalgatuslike ekskursioonide ja muude ürituste ettevalmistamise ja läbiviimisega.

Tabel 3.57. Kooliarendusele ja muule tunnivälisele tegevusele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Arenguvestlused	.00	.01	.01
Suhtlemine lapsevanematega	.06	.05	.03
Koosolekute, infotundidel osalemine	.01	.02	.03
Kooli arengukava koostamine	.00	.01	.01
Kooli õppekavad koostamine	.01	.00	.00
Kooli ainekavade koostamine	.56	.49	.80
Muud kooli üldise töökorraldusega seotud tegevused	4.11	2.81	1.75
Olümpiaadide, konkursside, võistluste ettevalmistamine, läbiviimine	.20	.30	.38
Õppekavas ettenähtud ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.01	.01	.00
Omaalgatuslike ekskursioonide, õppekäikude ettevalmistamine, läbiviimine	.07	.06	.06
Muude ürituste ettevalmistamine, läbiviimine	.15	.14	.11
Kooliarendus, muu tunniväline tegevus puhkepäeviti tundides kokku	5.18	3.90	3.18

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg on kõigis kooliastmetes veidi üle poole tunni, mida vanem aste, seda suurem ajakulu puhkepäeviti. Kõige enam kulub aega tööga seotud käikudele ja sõitudele.

Tabel 3.58. Korrapidamisele ja muudele tegevustele kuluv aeg (puhkepäeviti tundides) kooliastmeti

<i>Tegevuse sisu</i>	<i>Algkool</i>	<i>Põhikool</i>	<i>Gümnaasium</i>
Korrapidamine	.03	.05	.04
N.ö. tehniline lisatöö	.01	.03	.03
Igasugustele tööga seotud käikudele ja sõitudele kulutatud aeg	.21	.28	.38
Muu tegevus	.08	.08	.08
Muud tegevused puhkepäeviti kokku	.33	.44	.53

©SAAR POLL, ÕPETAJATE TÖÖKOORMUSE UURING, TALV 2004/2005

3.5. Õpetajate töökoormus sõltuvalt tööülesannetest (klassiõpetaja või

aineõpetaja või mõlemad, klassijuhataja kohuseid täitev aineõpetaja).

Analüüsides õpetajate töönädala üldkoormust sõltuvalt tööülesannetest - so kas nad töötavad vaid klassi- või aineõpetajana või on nende koormuses nii aineõpetamist kui klassijuhatamist või on nad nii aine- kui klassiõpetajad, võib teha järgmise kokkuvõtte.

Kõige suurem on nende õpetajate koormus, kes on samaaegselt nii klassi- kui ka aineõpetajad (65,08 tundi nädalas).

Klassiõpetaja koormus ja klassijuhatajana tegutseva aineõpetaja koormus on üsna ühesuur (61,61 tundi ja 61,78 tundi). Märksa väiksem koormus on aineõpetajal, kel klassijuhatamist ei ole (45,61 tundi).

Ajakulu õpetamisele on kõige suurem aineõpetajaist klassijuhatajail (23,71 tundi) ning üsna sarnane ka aine- ja klassiõpetajail (23,33 tundi). Klassiõpetajad kulutavad küllalt palju aega pikapäevarühma tööle (4,32 tundi) ja aineõpetajad ka ringi- või treeneritööle. Õpilaste järeleaitamine (2,31 tundi) võtab kõige rohkem aega aine- ja klassiõpetajalt.

Aeg õpetamiseks ettevalmistumisel keskmiselt 12,27 tundi, kõige suurem on see taas aine- ja klassiõpetajail (14,49 tundi). Just nende õpetajate ajakulu on suurim kõigis tööloikudes.

Enesetäiendamisele kulutavad kõige enam aega aineõpetajad (2,71 tundi). Täienduskoolitus koolis (0,42 tundi) on sagedasem aine- ja klassiõpetajail, muid vorme kasutavad kõige rohkem aineõpetajad. Täienduskoolitust väljaspool kooli või enese ametialast täiendust ei märgita kordagi.

Klassijuhatajatööle kulub kõige rohkem aega klassiõpetajail (7,66 tundi), peaaegu kõigi tööloikude raames on nende ajakulu suurim. Aine- ja klassiõpetajad kulutavad teistest veidi enam aega klassijuhatajatundide läbiviimiseks ja lastevanemate koosolekutele. Aineõpetajail-klassijuhatajail läheb aega ürituste ja ekskursioonide korraldamisele. Suhtlemisele õpilastega ja õpetajatega väljaspool tööaega kulub teistest enam aega aine- ja klassiõpetajail.

Klassijuhatajate dokumentatsioonile kulutatavas ajas ei ole väga suuri erinevusi. Teistest

mõnevõrra enam kulutab aega aineõpetaja-klassijuhataja - 3,63 tundi. Sama seaduspärasus puudutab ka muule dokumentatsioonile kasutatavat aega: aineõpetaja ja aineõpetaja-klassijuhataja.

4. Õpetajate tüpoloogia tegevuste alusel

Vastvalt sellele, kui palju aega õpetajad kulutavad aega üheks või teiseks tegevuseks, võib eristada erinevaid õpetajate tüüpe. Tüpoloogia on saadud klasteranalüüsi tulemusena olenevalt tegevuste struktuurist ja erinevatele tegevustele kulutatavast ajast nädala jooksul.

Klasteranalüüsi tegemisel on paljud tegevused summeeritud ja esitatud üldistatud kujul.

I klasterisse kuuluvad need õpetajad, kes võrreldes oma kolleegidega kulutavad rohkem aega ringitööle (keskmiselt 5,3 tundi, 8,9 %), õpilastega suhtlemisele ja ekskurseerimisele (5,9 tundi, 9,9%), tööle klassipäevikuga, olümpiaadide ettevalmistamisele (3,2 tundi, 5,4%) nädalas. Suhteliselt suur osa (40,2%) õpetajaist õpetab algkoolis ja/või põhikoolis, naised on nende hulgas 94,2%. Rohkem kui keskmiselt kuulub klasterisse noorempedagooge (23%, keskmine 11,6%). Internetti kasutavad nad suhteliselt palju, 70,5% praktiliselt iga päev ja 22,1% mõned korrad nädalas, seega 92,5% rohkem kui kord nädalas. Suhtarv tundide andmise ja nende ettevalmistamisele kulutatava aja vahel on 4,6. Ligi pool selle klasteri õpetajaist (46%) on alla 40 aastased, üle 50 aastaste osakaal on suhteliselt väike. Samas on neli viiendikku neist kõrgharidusega (79,4%), ehkki 19,3% ainealase, mitte pedagoogilise kõrgharidusega. Nagu näha, kulutavad need õpetajad rohkem aega õpilaste ainealase tunnivälise tegevuse organiseerimisele. Tundub ka, et nad on enam huvitatud õpilasest isiksusena. Suurem osa selle klasteri esindajaist elab maa-asulais, viiendik Kohtla-Järvel, Tallinna õpetajaid klasterisse ei kuulu. Neljandik õpetajaist töötab koolides, kus õppekeel vene keel. Kogu nädalakooormus on neil 59,8 tundi. Seda tüüpi võiks nimetada **vaba aja organisatoriks ja õpilastega suhtlejaks**.

II klasterisse kuuluvad õpetajad, kes kulutavad 10% oma ajast (5,8 tundi nädalas) täienduskoolitusele väljaspool oma kooli. Ka ametialasele enesetäiendusele kulutavad nad suhteliselt palju aega (4,8% ehk 2,8 tundi). Sellesse klasterisse kuulujaist on üle veerandi (kõige rohkem) pedagoogilise keskharidusega õpetajaid, kõrgharidusega õpetajaid on 70%. Suhteliselt palju nende õpetajate ajast kulub tööks pikapäevarühmaga. Samal ajal tundide keskmine hulk nädalas, mida nad annavad, on vaid 12,3. Üsna palju aega (10,5% ehk 6,1 tundi) kulutavad nad tundide ettevalmistamisele - suhtarv tundide andmise ja nende ettevalmistamisele kulutatava aja vahel on 2,0. Kogu nädalakooormus on neil 58,1 tundi. Igapäevaseid interneti kasutajaid on nende hulgas 60,2%. Päris noori pole klasteris palju, ainult

10% alla 30 aasta, ülejäänud jaotuvad ühtlaselt kõigisse järgnevasse vanuserühmadesse. 43,3% õpetajaid õpetab vene õppekeelega koolis. Elukoht on üldiselt Eesti väiksemates linnades, mitte Tallinnas, ka Tartus ainult 2%, Narvas 26,6%. Seda tüüpi võiks nimetada **reserviks** - tundub, et nad pole täielikult pühendunud ametialasele tööle ja tegelemisele õpilastega, vaid on suurel määral ise õppijad.

III klaster kannab nimetust **ainele orienteeritud õpetajad**. Klasteri moodustavad peamiselt keskkooli/ gümnaasiumi õpetajad (94,2%, - see on oluliselt enam kui kõigis muudes klasterites, kus alg- ja põhikooli õpetajaid on umbes kolmandik). Kõige rohkem on ka riigikoolis töötavaid õpetajaid. Nende poolt antud tundide arv on kõige suurem ehk 34,3 % (17,6 tundi nädalas). Ka ajakulu tundideks ettevalmistamiseks on neil suhteliselt suur, kuigi ühe tunni jaoks kulutatud aeg ei ole nii suur kui mõne teise klasteri esindajatel (12,9% ja 6,6 tundi). Vastavalt tundide suurele arvule on kõige suurem ka nende ajakulu õpilastööde kontrollimisele (9,9% ehk 5,1 tundi). Suhtarv tundide andmise ja nende ettevalmistamisele kulutatava aja vahel on 2,7. 78% kasutab interneti peaaegu iga päev. Kõigist muudest tegevustest tõuseb selle klasteri õpetajatel esile veel ainult korrapidamine ja tehniline töö (4,3% ehk 2,2 tundi), mis tuleneb selgelt nende suurest nädalakoormusest - paljudes koolides soovitakse, et õpetaja korrapidamisele kulutatud aeg oleks vastavuses nende poolt antavate tundide ajaga.. Selles rühmas on kõige kõrgem pedagoogilise kõrgharidusega õpetajate osakaal - 93%. Noorte õpetajate osakaal on kõigist klasteritest kõige väiksem (ainult 3,8% alla 30 a.), üle 50 aastaste osakaal see-eest kõige suurem (47,3%). Vene õppekeelega koolides töötab 45,5%. Elukohaks Tallinn. Kogu koormus nädalas on neil 51,3 tundi.

IV klasterisse kuuluvad kõige sagedamini suhteliselt noored õpetajad (46% alla 40 a.) mittepedagoogilise kõrgharidusega (12,4%, rohkem, kui üheski muus klasteris). 28,3% neist on Tallinnast, 71,7 mujalt Eestist. Valdav enamik õpetab eesti õppekeelega koolides (82,6%) Nende õpetajat õpetajate ajast kulub silmatorkavalt palju tasemekoolitusele ülikoolis (23,5 % ehk 14,1 tundi) - ülejäänud klasterite esindajatel umbes üks tund. Nii võiks neid nimetada **õppuriteks**. Nende ajakulu tundide andmisele on tagasihoidlik, ainult 19,3 %, mis teeb 11,6 tundi nädalas, ent samas kulutavad nad suhteliselt palju aega tundide ettevalmistamisele (11,8%, mis tähendab 7,1 tundi; seega rohkem kui teiste klasterite esindajad - see on kõige kõrgem ajakulu). Suhtarv tundide andmise ja nende ettevalmistamisele kulutatava aja vahel

on 1,6. Väärib tähelepanu, et need, kes ise õpivad (käivad täienduskoolitusel või õpivad ülikoolis), kulutavad teistega võrreldes tundide ettevalmistusele proportsionaalselt ka rohkem aega. Nad kulutavad aega väga erinevatele, koolitöö seisukohalt mitte kesksetele tegevustele. Üllatuslikult (õppuritelt ootaks muud) kasutavad selle klatri õpetajad teistest vähem internetti, 17,4% harvem kui korra nädalas. Kogu nädalakoormus on neil summaarselt kõige suurem - 60,1 tundi.

V klatri moodustavad 45% ulatuses põhikoolide õpetajad (selles klatriks on kõige suurem osa põhikooliõpetajaid), kes elavad väljaspool Tallinnat, ligi pooled maa-asulates. Meesõpetajaid on suhteliselt palju, 18,3%. 81% töötab eesti õppekeelega koolides. Üle 4/5 on kõrgharidusega, 78,3% pedagoogilise kõrgharidusega. Alla 40 aastasi on 34,8%, 40-49 aastasi 32,9%, üle 50-aastasi 32,3%.. Nad annavad ainetunde 16,1 tundi nädalas ehk 27,3%. Tundide arv on suur, seoses sellega on ka nende poolt õpilastööde kontrollimisele kulutatud aeg suhteliselt suur - 5,4 tundi ehk 9,2%. Suhtarv tundide andmise ja nende ettevalmistamiseks kulutatud aja vahel on suhteliselt väike, 3,1 - st tundide ettevalmistamisele kulutatav aeg on 5,2 tundi. Ta töötab ka lastevanematega ja klassijuhatajatööle kulutatav aeg (1,5 tundi ja 2,5%) ei ole küll väga suur, ent rohkem võrreldes teiste klatriks esindajatega. Samuti kulutavad nad rohkem aega arenguveestlustele ja dokumentatsiooniga tegelemisele (2,2%, s.o. 1,3 tundi). Teistega võrreldes kulutavad nad märgatavalt rohkem aega (7,3 % ehk 4,3 tundi) e-koolile, igapäevaseid / mitu korda nädalas interneti kasutajaid on selles klatriks rohkem kui üheski muus klatriks: 99,9%, seega peaaegu kõik. Kooli ainekavadele läheb neil 2,7 tundi (4,6%) - see ei ole küll kõige rohkem kõigi vastajatega võrreldes, ent samas suhteliselt palju. Kogu koormus nädalas on neil 58,9 tundi. Ajajaotuse eripära arvestades võiks seda klatriks tinglikult nimetada *klassijuhatajateks*

VI klasteri moodustavad tõenäoliselt õpetajad, kes ei tööta täiskoormusega. ¾ neist on kõrgharidusega, kolmandik kuulub vanuserühma 30-39 aastat. Põhiosa elab maa-asulates (72%), ülejäänud väiksemates linnades. Mehi on 19%, naisi 81%. Üle poole töötab keskkoolis /gümnaasiumis, kolmandik põhikoolis. Sellesse klatriksse kuuluvad peaaegu ainult eesti õppekeelega koolide õpetajad (94%). Nad kulutavad 27,7% tööajast tundide andmisele, kusjuures annavad 9,1, tundi nädalas. Tundide ettevalmistamisele kulub neil seejuures 3,4 tundi, seega suhtarv on 2,7. Ainuke tegevus, mida nad teevad rohkem, on töö kooli ainekavadega ja üldine töökorraldus (6,7% ehk 2,2 tundi). Nende õpetajate nädalakoormus

kokku on 32,9 tundi. Võib oletada, et tegemist on kas kohakaaslastega (maal elades vast ka rohkem tööd nõudva majapidamisega), väikeste laste emadega või pensionäridega. Tinglikult võime nad nimetada **kohakaaslasteks**.

VIII klaster moodustavad Tartu (32%), teiste Eesti linnade (25,1%) ja maa-asulate (41%) õpetajad, aga mitte tallinlased. Meeste protsent on suhteliselt väike (14%). Enamus õpetajaid töötab keskkoolis/gümnaasiumis (64%) ja/või põhikoolis. Õpetajad kulutavad tundide andmisele 13,3 tundi, mis moodustab nende töökoormusest 22,4 %. Suhtarv tundide andmise ja nende ettevalmistamisele kulutatava aja vahel on 3,1. Selle klasteri esindaja kulutab suhteliselt palju aega õppevara koostamisele (6,2 tundi ehk 10,4 %) ja ametialasele enesetäiendamisele - 7,3 tundi, mis on rohkem kui kellelgi teisel. Kõikidel teistel on ametialase enesetäiendamise arv pool kuni kümnendik tema ajast, moodustades 12,3 % tema vastavast koormusest.

Rohkem kui keegi teine, kulutavad nad aega kooli ainekavadele ja üldisele töökorraldusele - 3,1 tundi ehk 5,2 %. Olümpiaadidele kulutavad nad 1,5 tundi nädalas ehk 2,5 %. Kõik teised kulutasid sellele vähem aega. Korrapidamisele ja tehnilisele tööle kulutavad need õpetajad oma tööajast 10,9%, mis on jälle rekordarv - 6,5 tundi, samal ajal kui kõigil teistel ei ületa see 2,5 tundi. Internetti kasutatakse palju, rohkem kui kord nädalas 95%. Kokku on keskmine nädalakoormus 59,4 tundi. Tõenäoliselt kuuluvad nad kooli juhtkonda, seega võib neid nimetada **koolijuhtideks**.

5. Õpetajate arvamused lisatasu eeldavate tööde teemal

Õpetajate üks töötasuga seonduvaid probleeme on see, kes otsustab õpetajatele makstava palga suuruse üle. Teadmine, et üks kool või omavalitsus maksab mingi töö eest märgatavalt rohkem või vähem kui teine, häirib õpetajate õiglustunnet. Nii kirjutab üks küsitletutest vabavastuses:

Õpetaja nädalatundide arv ei tohiks olla nagu kummipael, mida direktor vastavalt oma suvale (vallalt saadavale rahale) venitab vahemikus 18-24. Kui tundide arvu tõstetakse, tähendab see palga vähendamist.

Peaaegu kõigis riikides otsustavad kesktasandi või kõrgeima tasandi võimuorganid õpetajate põhipalga suuruse ning palgaskaalad, nii et kohalik tasand ja koolid ei saa palga määramisel palju kaasa rääkida (Eurydice, 2003, pt 4).

Õpetajate töökoormuse seos makstava palgaga on igihaljas küsimus. Peaaegu alati, kui räägitakse koormusest, on selle taga praktiline küsimus: kui palju tööd tuleb teha kokkulepitud palga eest - ja kust alates on õpetajad õigustatud saama lisatasu. Küsimus on eri riikides erinevalt lahendatud. Nõukogude ajal ei peetud pikka aega mingit lisatasustamist otstarbekaks, siis aga hakati järk-järgult mõnesid õpetajatöö komponente eraldi tasustama - ringitööd, vihikute parandamist, klassijuhataja tööd jm. Kummalisel kombel ei toonud see kaasa rahulolu, vaid pigem lisanõudmisi - üha enam tekkis tegevusi, mis tundusid eritasu eeldavat. Üks Nõukogude Liidu kurioosume oli eesti koolide vene keele õpetajatele 25% suurema palga maksmine.

Tänapäeval on kitsama tööaja definitsiooniga riikidest need vähemuses, mis võimaldavad palgalisade maksmist. Belgia, Saksamaa ja Austria õpetajad ei saa kunagi lisatasu täiendavate kohustuste täitmise eest (Eurydice, 2003, ptk 3, 2.2). Kõik tööaja laia definitsiooniga riigid, vastupidi, võimaldavad lisatasusid vähemalt mõnede ülesannete täitmise eest - mitte kõiki ülesandeid ei peeta neis riikides õpetajate rutiinsete töökohustuste hulka kuuluvaks ehk põhipalgaga tasustatavaks. Nii makstakse mitmetes maades lisatasu osalemise eest koolijuhtimises, õpilaste järelvalve ja /või tegevuste juhtimise eest väljaspool kooli, teiste õpetajate nõustamise ja toetamise eest, osalemise eest esindusorganeis ja üleriigilistel või rahvusvahelistel üritustel. Mõnedes maades saavad õpetajad lisatasu ka

õppematerjalide koostamise ja IKT alaste kohustuste täitmise eest.

Meie küsimustikku oli lülitatud avatud vastuseid võimaldav küsimus “Mis on need tööülesanded, mida Te peate aeg-ajalt või pidevalt tegema ja mis Teie arvates ületavad Teie ametijuhendi(te)s ettenähtud kohustusi ning mille eest Te ei saa lisatasu?” peab ütlema, et saadud vastuste hulk oli väga suur, oli neid, kes esitasid loetelu, oli neid, kes püüdsid olukorda analüüsida - seega mingit statistikat vabavastuste osas me ei teinud.

Tehtud märkuste suur arv näitab, et teema erutab õpetajaid ja nad tahaksid selles kaasa rääkida. On neid, kes piirduvad üldiste tähelepanekutega:

Ei peeta arvestust üldtööaja kohta, aga arvatakse, et sellesse mahuvad kõikvõimalikud ja võimatud kohustused..

Aruande koostajate arust on neid — maksmata jäävaid kohustusi — piisavalt palju, siia küll ära ei mahu ja õpetaja ei saa kindlasti tasu vähemalt poolte oma tööülesannete ja kohustuste eest.

Kõige suurem probleem ongi see, et õpetajate tööajal pole mingisuguseid piire. Õpetaja tööaeg on kindlasti palju rohkem kui 8 tundi päevas ning tööd tuleb teha ka puhkepäevadel. Natuke leevendaks probleemi muidugi tunnikoormuse vähendamine, aga sealt algavad teised probleemid, mis on seotud rahaga. Enam vähem normaalne palk tuleb ju ainult siis, kui on vähemalt 30 tundi nädalas koormus.

Madal töötasu. Et ära elada, on õpetaja sunnitud töötama ülekoormusega. Kannatab tundide ettevalmistamisega seotud töö. Õpetajad on väsinud pidevast raha puudusest, avalikkuse näägutamisest, “reformidest”.

On esitatud ka väga põhjalikke, mitmekülgseid arutlusi töökoormuse teemal, näiteks järgmine:

- *Mitme aine õpetajal suur arvestustööde hulk. Minul nt. tuleb veerandi lõpul välja panna 12 hinnetekomplekti. Iga hinde taga peab olema vähemalt 3 arvestustööd. Kui siis juurde liita ka veel parandustööd, teeb see veerandi kohta koostada ca 80n kontrolltööd (2 varianti) ja läbi lugeda ja hinnata 1200 arvestuslikku tööd.*
- *Sageli on tavaklassis ka mõni lihtsustatud õppekaval õppiv õpilane, kelle jaoks tuleb tund eraldi ette valmistada, koostada õppematerjalid vastavalt õpilase*

võimetele.

- *Klassijuhatamine annab juurde ca pool koormust. Olles suure koormusega aineõpetaja ja lisaks ka veel klassijuhataja, ei jõua ka kõige parema tahtmise juures kõike vajalikku ära teha.*
- *Suur tööpinge. Kogu koolipäeva jooksul ei saa õpetaja end hetkekski lõdvaks lasta. Lisaks töötamine pideva mürareostusega keskkonnas, suur koormus hääleaparaadile ja silmadele. NB! Uuringuks valitud aeg on ebaõnnestunud. Vahetult poolaasta lõpp, vaheaeg ja uue veerandi algus ei näita õpetaja tegelikku töökoormust: see on üks suhteliselt kergemaid perioode õppeaasta jooksul.*

Õpetajad ise on märkinud oma koormuse kohta järgmist:

- *Liiga palju paberlikku asjaajamist, dubleerimist (puudumispäevik ja puudujad klassipäevikus),*
- *tegelemine sotsiaalprobleemidega,*
- *õpilaste järeleaitamine (sageli tuleb üle õpetada teemad, mis peaksid algklassides selgeks saama),*
- *õpetaja tööpingele mõjub negatiivselt - just emakeeleõpetajale - see, et on palju neid, kes ei tea või tahagi teada mis on isamaa-armastus, lugupidamine enda rahva kultuuri vastu jms.*

On aga ka lihtsalt väsinud, kibestunud õhkamisi, mis ei püüa olukorda konkretiseerida, vaid mõistatavamaks muuta.

- *Töömured ja tegemised ei jää tööpäeva lõppedes koolimajja maha, vaid tulevad ka koju kaasa.*
- *On hetki, kus jõud lõpeb ja ei jaksa enam. Kõigil on õigused, kellelgi pole kohustusi. Kõigil on kiire ja mõeldakse vaid rahast.*

Õppetööga seoses häirivad õpetajaid kõige enam õpilastööde parandamine, ainekavade koostamine, materjalide ja näitvahendite tegemine ja suur õpetamise koormus.

- *Puuduvad õppevahendid, näitvahendid, harjutusülesanded, eriti sellised, mis hõlmaks tänapäeva mitmekesiseid aktiivõppe-meetodeid. Tavaõpe õpiku ja töövihikuga ei haara tervet klassi (osad lihtsalt ei tee midagi).*

- *Liigne paberitöö, mõttetu ainekavade trükkimine. Minu meelest on õpetaja töö nii loov, et pole võimalik mitu kuud või poolaastat ette teada mis ma tunnis teen.*
- *Liiga suur tunnikoormus. Ei suuda enam kvaliteetselt õpetada. Enese arendamiseks ei jätku enam energiat. Õpetamise kvaliteedi langus toob kaasa tegelikult tohutu raha raiskamise.*
- *Klassiõpetaja annab mitut erinevat ainet, seega ettevalmistus tundideks, õppevahendite valmistamine, paljundamine, näitevahendite tegemine võtab oluliselt rohkem aega.*
- *Tohutu ajakulu kirjalike tööde parandamisele, kuna aine spetsiifika nõuab tekstide korrigeerimist ja kõigis klassides on üle 30 õpilase.*
- *Õhtune aeg mis on mõeldud perele, kulub õpetajal töid parandades, tunde ette valmistades, internetist materjale otsides. Pere kannatab, või siis õpetaja uneaeg.*

Paistab, et õppetöö juures ei oota õpetajad mitte niivõrd lisatasu kui rohkemat aega ja abi, et tööülesannetega edukalt toime tulla. Arutatakse tööloikude kasulikkuse üle, protesteeritakse tööde ülearususe ja mõttetuse suhtes.

- *Hoopis enam häirib õpetajaid klassijuhatajatöö, aineõpetajad ei suuda seda ilmselt piisavalt tähtsustada. Palju etteheiteid on tehtud arenguveestluste ajamahukuse suhtes, häirivaks peetakse ka vajadust lapsevanematega tegelda.*
- *Lastevanematele kehtestada aeg, millal enam ei tohiks õpetajale koju helistada (laup. õhtul kl.8 on küll liig mis liig???)*
- *Seoses arenguveestluste läbiviimisega kulub klassijuhatajail palju rohkem aega. Õpilasiiritusi korraldatakse tihti laupäeviti, õpetaja käib seal nn. oma vabast ajast.*
- *Arenguveestlused laste ja lapsevanematega ületavad ajaliselt igasugused piirid.*
- *Tööaeg ei mahu seadusega kehtestatud aja raamidesse - väga aeganõudvad on nn. arenguveestlused. Koolivaheajad peaksid olema õpetajale ka vabad, et korvata seda aega, mida üle tehakse.*
- *Pidevalt põhjusega puudujate kooli toimetamine - taga otsimine, vanematega suhtlemine iga päev telefoni teel. Arenguveestlused.*
- *Töökoormus on liiga suur, eriti töö klassijuhatajana (ürituste organiseerimine ja läbiviimine, korra tagamine nii koolis kui väljaspool kooli, sotsiaaltöötajana jne.)*

Tundub, et klassijuhatajtöös häirib õpetajat eelkõige selle ajaline ettearvamatus. Õpetajad tunnevad, et neil ei ole kontrolli oma aja üle, neid saadakse kohustada nn töövälisel ajal ükskõik millal ja kui kaua täitma klassijuhataja kohustusi. Isegi kui see aeg keskmiselt väga pikk ei ole, tekitab see pideva rakkesoleku tunde.

On sageli rõhutatud põhimõtte, et 'õpetaja õpetab lapsi, mitte ainet'. Ometi tundub õpetajate vabavastuseid lugedes, et õpetaja peab vastuvõetavaks kulutada tööaega ainele, tavapärasele õppetööle, aga ei taha võtta omaks kohustusi abi ja toetust vajavate õpilaste suhtes. Erivajadustega õpilased (nii mahajääjad kui ka andekad), olümpiaadid, probleemsed lapsed jne on paljude õpetajate vabavastuste põhjal mitte ainult lisatöö tekitajad, vaid tekitavad ülesandeid, mida peaks täitma keegi muu, mitte õpetaja.

- *Liigselt palju tuleb tegelda teismeliste st 5-9 kl kasvatusprobleemidega - eriti distsiplineerida. Hilisõhtused kontakteerumised lastevanematega (sealhulgas telefoniarved!).*
- *Seadused soosivad lõputult järeleaitamist. Järeltööde koostamine, sooritamine ja parandamine nõuab suurt lisatööd.*
- *Õpetaja töökoormuse hulka on "siginenud" paratamatult ka probleemsete lastega tegelemine väljaspool koolitööd.*
- *Õpetaja lisakohustused - vabast ajast olümpiaadidel, konkurssidel, õppereisidel käimine.*
- *Õpetaja on õpetaja, mitte pättide taltsutaja.*
- *Olümpiaadidel osalemine, seal tööde parandamine. Tavaliselt laupäeval (füüsika, keemia).*
- *Järeleaitamistunnid loodritele ja "kahemeestele"; erivajadustega õpilaste õpetamine, nende ainekavad, eritööplaanid, eritunnid, mida tuleb teha tunnis teiste õpilaste aja arvelt; korrapidamine ja koridoris valvamine.*
- *Olümpiaadide ja uurimustööde juhendamine. Milleks uurimustöö olümpiaadideks keskkoolis???*
- *Lisatöö õpilastega, kes on haiguse tõttu pikalt puudunud, töö käitumis- ja õpiraskustega lastega.*
- *Töö õpi- ja käitumisraskustega laste ja nende vanematega. Üld. sots. toimetulematusest lähtuvad probleemid. Psühholoogilised probleemid.*

- *Individuaalõpe (haiged õpilased, välismaal õppivad, käitumisraskustega).*
- *Koristaja eest koristamine, sotsiaalabi teenuste osutamine, õpiabi osutamine määramata tundide ulatuses, enesetäienduse tundide määramatus (pidev tunne, et ikka on vähe, iialgi pole piisavalt, tekitab pideva pingeseisundi).*

Kohati näib, et õpetaja tahaks ainult keskmisi, tavalisi, ühegi probleemita õpilasi - kõik, mis keskmisest erineb, on ära toodud ebasoovitavana ja lisatööd tekitavana. Samas näevad õpetajad ise võimalust asja parandada, luues lisatöökohti.

- *Kõigis koolides peaks töötama sotsiaalpedagoog, med.õde ja klassivälise töö organisaator (ka väikestes maakoolides). Praegu täidab neid kohustusi klassijuhataja (Vahel tundub, et õpetajal on piiramatu tööaeg).*
- *Suur osa klassijuhataja tööst peaks kuuluma sotsiaaltöötaja ülesannete hulka.*
- *Õpetaja peab tegema lisaks politseiniku, arsti, psühholoogi, koristaja jne tööd.*
- *Abiõpetajate vajadus on suur, see aitaks töökoormust vähendada ja võimaldaks igale lapsele võimetekohase arengu.*
- *Koolis peaks olema logopeed ja psühholoog.*

Kui vastav spetsialist on olemas, siis tekitab nurinat tööjaotus, õpetajat häirib, et ta ei saa oma kohustusi spetsialistile loovutada, vaid talt oodatakse koostööd.

- *Kooli ürituste läbiviimine ja ettevalmistamine, kui huvijuht need klassidele ära jagab. Arvan, et see on huvijuhi töö.*
- *Abijõud, kes on määratud klassijuhatajat aitama, peks rohkem sellega tegelema (kooliüritused).*

Ära märgitakse korduvalt ka valdkonda, mis otseselt õppe-kasvatustööga ei seostu, mis lisakohustustena õpetaja vastutust suurendavad, ta aega ja jõudu kulutavad, ja seega õpetajale eriti ebaõiglased tunduvad olevat: koristamine, rahakogumine ja lõputu paberitöö.

Õpetajaid häirib majanduslik tegevus - koristamine, tehniliste vahendite muretsemine, õppevahendite ostmine (tööõpetuses., kunstiõpetuses.)

- *Toidurahade kogumine*
- *Arenguvestlused lastevanematega, koristama õpetajate tuba, admin. Töö*
- *Suuskade, uiskude laenutus*
- *Klassiruumi koristamine*

- *Õpilastele garderoobi uste avamine ja lukustamine.*
- *Igasugused protokollimised*
- *Jube palju on vaja sahemerdada igasuguste tunniväliste asjadega - paberitöö, projektid, arvutirikked jne. Rahapuudus! Pidev!*
- *Materjalide hankimine ja transportimine. Tööruumi koristamine (ka põranda pühkimine) Töövihikute rahade kogumine. Klassi õpikutega tegelemine. Õpilaspileti duplikaatide väljaandmine*
- *Loodusainete õpetajana laborandi töö arvamine õpetaja tööülesannete hulka, ilma lisatasuta.*
- *Üritused, peod, ekskursioonid, mis väljuvad tööaja raamidest (mitmepäevased ekskursioonid ööbimisega)*
- *Vahendite ja inventari parandamine*
- *Liiga palju paberitööd*
- *Pabermajandus on kasvanud suureks, muid lisäülesandeid on lisandunud palju.*
- *Paberitöö tohtu hulk, mis on muutunud vaata et ülimuslikult tähtsaks. Koolis käivad kontrollid praktiliselt tegelevadki paberimajanduse kontrollimisega, mille alusel antakse koolile hinnang.*

Õpetajad toovad välja ka mitmete muude instantside poolt korraldatud üritused, kus õpetajate osalemist nõutakse, ja lisatöid, mis väljastpoolt kooli peale surutakse.

- *Miks peab ja milleks NII PALJU PLAANE TÄITMA??? Mul on ju kõrgem haridus, kogemused, kinnitatud õpikud.*
- *Erinevate instantside korraldatud esse- või kirjandivõistlused ja nende tööde ülevaatamine, parandamine; pedagoogilised kõnelused; seminaride-konverentside ettekannete kokkuvõtted.*
- *Infod, aruanded, küsitlused, ankeedid lastevanematele (vahel dubleerivad teineteist). Arvan, et kes küsitluse korraldab, see ka selle minu lastega läbi viib, kokkuvõtted ka teeb!*
- *Sportibaasi, infotehnoloogiavahendite eelarvete planeerimine, võistlustel käimine, ürituste läbiviimine, sportivahendite, rajatiste hooldamine, infotehnoloogiavahendite remont/hooldus.*
- *Abistan valla ürituste organiseerimist, läbiviimist, õpilaste ettevalmistamist.*
- *Andmete andmine neile, kes selle põhjal teevad järeldusi oma uurimistöös.*

Ei saa siiski öelda, et õpetajate vabavastustes ainult nurin kõlama jääks. Õpetajad toovad esile oma seisukohad, ja mõnede väga levinud etteheidete puhul tasuks ehk tõepoolest mõelda, kas traditsioonilised nõudmised on kõik vajalikud ja õigustatud. Eriti puudutab see tehnilist tööd ja lisaülesandeid, mille täitmine on õpetaja kvalifikatsiooni arvestades raiskamine - isegi kui õpetaja saaks vastavat lisatasu, ei ole õige lasta tal koristada kooliruumi ja korrastada ning parandada kooli inventari. Õigustatud näib olevat ka kurtmine mitmesugustel otstarvetel raha kogumise üle - hea tahtmise puhul saaks ilmselt ka toidu-, töövihikute jm raha lasta koguda kellelgi teisel.

Väga levinud on komme kohustada koole läbi viima igasugu uurimusi ja aktsioone (tuletõrjekirjanditest keskkonna uurimise ja mõõdistamise korraldamiseni).

Mitte kõik märkused lisaülesannete kohta ei ole siiski negatiivses toonis. Mõnigi õpetaja nimetab enda poolt tehtava küll ära, aga märgib ka, et see polegi raske ja et ta teeb seda päris hea meelega.

- *Kooli alarmsüsteemi häire korral reageerimine, kuna elan kooli lähedal; kooli ümbruse korrasoleku eest hea seismine (ei ole tahtnudki palka, meeldib)*
- *Võib-olla korrapidamine, konsultatsioonid. Aga need pole mahukad ja pole keeruline teha*
- *Pean kõike koolis tehtavat oma kohustuseks.*
- *Neid (lisatöid, mille eest peaks maksma – autorite täpsustus) polegi, mulle meeldib.*
- *Kuna tundide arv on väike, siis töökoormus on just paras minusugusele eakale inimesele.*
- *Ma tahan olla õpetaja ja hea õpetaja. On hea, et õpetajatel on üldtööaeg, kuid sellest jääb tihti väheks. Ma ei tee õpetaja tööaja sees midagi sellist, mida keegi teine teha võiks - s.o. minu töö, tõi aeganõudev töö.*

Õpetajate vabavastuste analüüs kinnitab ja täiendab küsitluse tulemusi - tööd on palju, vaba aega vähe ja peaasi, õpetaja tunneb, et ta pole kunagi päris vaba - ta jääb õpetajaks ööpäevaringselt. See kohustab ja väsitab, tekitab tunde oravana rattas keerlemisest, rattas, millest tahaks vahete-vahel välja pääseda.

Ebamäärane kohustuste koorem ei võimalda saada tööst õiget rahulolu, pidevalt töötadeski ei ole õpetaja kunagi kõike ära teinud, mida temalt oodatakse. Lisaks töö õiglasele

tasustamisele, mida õpetajad soovivad, vajavad nad ilmselt ka tunnustust ja lugupidamist tehtud töö eest. Palju on räägitud lugupidamisest õpetaja kui oma kutse esindaja suhtes, õpetaja missiooni ja ühiskondliku tähtsuse suhtes. Inimesena vajab aga õpetaja ka tunnustust hästi täidetud tööülesannete eest - õnnestumise, kordamineku ja saavutuse rõõmu. On väidetud, et tunnustusevajadus on üks kõige vähem rahuldatud sotsiaalne vajadus üldse. Kord-paar aastas jagatud kiidusõnad ja rea õpetajate parimateks kuulutamine on küll oodatud ja soovitud, aga ei asenda pidevat positiivset tagasisidet kooli argipäevas.

6. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Meie uurimus viib välja õpetajatöö paradokside tuvastamiseni, mis paljus kinnitavad teistes maades teiste tegijate poolt läbiviidud uurimuste tulemusi. Katse mõõta õpetaja tööaega põrkub õpetajatöö eripärale - ühe õpetajatöö komponendi uurimisel satume paratamatult kokku teiste komponentidega, mida lahendamata edasi liikuda ei õnnestu. Ei ole tegemist kergesti lahendatavate üksikute probleemidega, vaid kogu õpetajatöö olemusliku külje hindamisega.

Pessimistlike lõppjärgeldusteni on jõudnud õpetajakutset uurinud Raivola (1991), Spring (1980), Sykes (1984). Nad on eri maades töötades leidnud, et õpetaja kutseteadlikkuse ja rollikindluse vahel valitseb pinge, õpetajatöö ei paku tõusuvõimalusi - et tõusta, tuleb õpetajaametist loobuda. Õpetajatööga seotud nõudmised ja sotsiaalne seisund hirmutavad võimekamad isikud koolitöölt minema seda enam, kui majanduslik areng pakub hulgaliselt dünaamilisemaid alternatiive eneseteostuseks ja elatuse teenimiseks (Raivola 1991, 134-136). Avalik kriitika on paljusid õpetajaid sundinud ametist loobuma, õpetajate vaheldumist on nt Ühendriikides peetud suuremaks probleemiks kui nende taset.. Kontroll kooli tegevuse üle on suurel määral antud koolikaugeile inimestele, kelle tahet õpetajail on tulnud täita - aga sulaseid, kes teiste tahtele alluvad, reeglina ei austata.

Meie õpetajate vastustest jääb kõlama kurtmisi, mis langevad kokku eeltoodud järgeldustega. Õpetaja tunneb, et ta on ikka ja jälle sunnitud õpetama mingeid aineid kuski koolitüübis ja vanuserühmas, kus töötamiseks tal puudub pädevus - ja et hästi tehtud kasvatustöö eest ei saa ta ei tunnustust ega tasu (Raivola 1991, 136). See eri maade õpetajate poolt esile toodud seisukoht leidis kinnitust ka käesolevas uurimuses.

Meie õpetajate subjektiivne ettekujutus sellest, et nende koormus vaatamata nende ainetundide mitte väga suurele arvule ületab siiski mõnevõrra normaalseks peetava tööaja, vastab paljudel juhtudel tõele. Vastupidine mulje tekib eelkõige seoses sellega, et koolides töötab hulgaliselt ka kohakaaslasi, peatselt pensionile siirduvaid poole kohaga töötavaid õpetajaid ja üllatavalt palju õpetajaid, kes ise õppides ei suuda veel täie koormusega koolitööd teha.

Nii õpetajal endal subjektiivselt kui ka muudel kooliga seotud isikutel on äärmiselt raske saada kogupilti sellest, mida õpetaja seoses väga erinevate tööloikudega on sunnitud tegema. Nii tööpäev kui tööpädal on killustatud. Tööaeg möödub rahutult, erinevad ülesanded nõuavad kiiret täitmist, ehkki ei ole keerulised ega pikaajalised. Aga nende kuhjumine ja

ebaühtlane jaotumine, mida õpetaja ise oma kontrolli all hoida ei suuda, tekitab temas kaitsetuse ja surve all oleku tunde.

Kirjanduse alusel on õpetajate väsimus (kasutatakse isegi sõna kurnatus) tõusnud kõigis koolitüüpides ja -astmetes. Meie tulemused õpetajate poolt tehtavate tööde hulga kohta kinnitavad eelnevate uurimuste tulemusi. Ebaõnnestumised ja pettumused töös suurendavad väsimust ja vähendavad töötahet.

Maailmas rõhutatakse väga pidevõppe tähtsust ka õppiva õpetaja elus ja kahtlustatakse õpetajat isegi selles, et ta ei käi piisavalt ajaga kaasas, püüdes läbi saada kord õpitud tarkusega. Meie tulemused näitavad, et õpetajad kulutavad üllatavalt palju aega tasemekoolituse ja ametialase enesetäiendamise peale. Andmed ei võimalda teada saada üldkultuurilisi ja otseselt kooliga vähem seotud eneseõppe vorme ja nendele kulutatavat aega. Õpetajakutse olemusest tulenevalt vajab õpetaja võimalust pidevaks täiendkoolituseks (Raivola 1991, 138) - ehkki meie õpetajad ilmselt koolituse vajadust teravalt tajuvad, ei puudu ka siin probleemid: kooliajal õppimine takistab koolitööd, õpingute siirdamine pidevalt nädalalõppudesse võtab võimaluse puhata ja ära teha neid arvukaid töid, mil kalduvus nädalalõppu jääda, „suvekool“ jätab õpetaja kauaigatsetud suveta... Paljude õpetajate jaoks lisanduvad kaugelasuva täienduskoolituse paiga puhul probleemid pikkade vahemaade, halva ühenduse ja kalliste ööbimiskohtadega, rääkimata vajadusest korraldada töövälisel ajal lapsehoidu või abi- ja hooldust vananevatele vanematele.

Tegelikult mõjub õpetajale arendavalt, tema pilku teritavalt ja tema töö kvaliteeti tõstvalt eriti pedagoogiline uurimistöö. Kahtlemata on uuritud kontingendi hulgas neid, kes uurivate õpetajatena kas seoses oma õpingutega või mingite projektidega või tegevusega Ühiskondlikus Pedagoogika Uurimise Instituudis teevad teaduslikku tööd. Kahjuks meie andmetes see otseselt ei kajastu, kuna teaduslik tegevus jääb õpetaja vaba aja sisse, aga enesetäiendamisele kulutatud oluline ajahulk viitab võimalusele, et ka oma vabal ajal õpetajad tegelevad enda professionaalse arendamisega.

Varasematest uurimustest on teada, et õpetajakutse valivad sageli niiöelda head, paid, vaiksed, tublid õpilased, pigem introverdid kui ekstraverdid. Samal ajal töö liikide suur mitmekesisus ja vajadus saada kiiresti kontakti ja efektiivselt suhelda paljude erinevate inimestega alates õpilasest ja lõpetades lapsevanemaga, nõuab introverdilt enese ületamist, pingutust ja mõjub väsitavana. Muidugi ei tähenda see seda, et introverdid oleksid halvemad

õpetajad. Oma süvenemisega ja tundlikkusega on nad mõneski situatsioonis empaatilisemad ja reageerivad kaalutletumalt kui ekstraverdid, kuid töö koolis (eriti suures linnakoolis) mõjub neile väsitavamalt kui ekstravertidel.

Koolitüübiti ja paikkonniti on õpetajate koormus väga erinev. Suurem tundub õpetamise koormus olevat suuremates linnades, eriti Tallinnas, kus klassid ja koolid suuremad on. Maakooli õpetajate probleemid on varasemate uurimuste alusel seotud maaelanikkonna eluprobleemidega tänapäeva Eestis. Õpetaja kui sunnitud sotsiaaltöötaja töökoormuse kohta meil usaldusväärseid andmeid saada siiski ei õnnestunud, probleem on liiga keeruline ja delikaatne, et seda ankeediküsimustesse suruda.

Omandivormi alusel jagunesid uuritud koolid munitsipaal- ja riigikoolideks. Riigikoolide õpetajate töökoormus osutus suuremaks, peaaegu kõigis tegevusvaldkondades kulus riigikooli õpetajal töödega toimetulekuks rohkem aega kui munitsipaalikoolide õpetajatel.

Kooliastmete alusel oli pilt küllaltki kirju. Igale kooliastmele olid omased oma spetsiifilised tegevused, mis nende aega nõudsid. Nii oli õpetuse, õppematerjalide valmistamise, õppetundide sisulise ettevalmistuse, õpilastööde parandamise ja olümpiaadideks-konkurssideks ettevalmistamisel suurim koormus gümnaasiumi/ keskkooli õpetajail. Samas kulus algkooliõpetajail rohkem aega kui teistel suhtlemisele õpilaste ja nende vanematega ning mitmesuguste õppetööväliste ürituste ettevalmistamisele ja läbiviimisele.

Finniston (1984) on konstateerinud, et professionaal tunneb end oma kutses kindlalt, kui teab oma tööd tehes 1) kuidas ja missuguseid teadmisi tal tuleb rakendada, 2) kellelt saab ta vajaduse korral nõu ja abi, 3) kui palju erinevaid meetmeid vaja on, 4) milliseid kulusi ta peab tagama/ milliseid kulusid kandma, 5) millal peab mingil kombel tegutsema ja 6) miks seda peab tegema.

Aineõpetajatest on suurem koormus keele-, ajaloo-, matemaatikaõpetajatel. Kõige rohkem õppematerjale teevad gümnaasiumi/keskkooliõpetajad ja erivajadustega õpilaste koolide õpetajad. Aineti on pilt järgmine: keele-, ajaloo- muusika- ja tööõpetuse õpetajad nii vene kui eesti õppekeelega koolis kulutavad õppevara/õppevahendite koostamisele enim aega, samuti vene õppekeelega koolide kunsti- ja inimeseõpetuseõpetajad. Kõige rohkem aega kulutavad tundide ettevalmistamisele riigikoolide gümnaasiumi/ keskkooliõpetajad.

Erakooli õpetajaid oli meie uuritavas kontingendis liiga vähe, et tulemusi üldistada. Näis olevat tendents, et nad teevad mõnevõrra rohkem tööd kui munitsipaalikooli õpetajad.

Tulemus vajab siiski veel kontrollimist. Lisaks sellele saab erakooli õpetaja pühenduda rohkem selgetele, õpetamisega seotud töö lõikudele, kuna sageli on sellistes koolides tegemist teatud meetoditega väljavalitud õpitahtelisema ja õpivõimelisema õpilaste kontingendiga ja lapsevanematega, kes õpetajat tema töös jälgivad ja toetavad.

Õpetajad kulutavad töönädala sees aega tööülesannete täitmisele keskmiselt 55,63 tundi.

Kõige suurem on õpetajate koormus Tallinnas (58,93 tundi), kõige väiksem maa-asulates (53,37 tundi). Maakonnakeskuses on õpetajate koormus natuke väiksem kui pealinnas (57,11 tundi), muudes linnades natuke suurem kui maa-asulates.

Empiirilise uurimuse põhitulemused.

1. Õpetaja nädala üldkoormus on keskmiselt 55,63 tundi, mis ületab seaduses sätestatud nädalakooormuse ca 60 protsenti.

Sellest kulub õpetamisele, mida üldiselt peetakse õpetajatöö olulisimaks osaks, töönädalas keskmiselt 25,6 tundi, tundide ettevalmistamisele 12,3 tundi, õppetööga seotud dokumentatsiooni täitmisele 2,2 tundi nädalas. Klassijuhatajad kulutavad lisaks klassijuhatajatööle 7,2 tundi, millele lisandub 3,5 tundi klassijuhataja dokumentatsiooni täitmist. Kooli arenduse ja muu koolivälise tegevuse jaoks kulub õpetajal keskmiselt peaaegu 4,5 tundi ja muudele kutsetööga seotud tegevustele veel 2,56 tundi.

2. Sõltuvalt kooli asukohast kulutavad õpetajad töönädala sees aega tööülesannete täitmisele keskmiselt 55,6 tundi. Kõige suurem on õpetajate koormus Tallinnas (58,9 tundi), kõige väiksem maa-asulates (53,4 tundi). Maakonnakeskuses on õpetajate koormus natuke väiksem kui pealinnas (57,1 tundi), muudes linnades natuke suurem kui maa-asulates.

3. Õpetamine on töömahukaim keskkoolis/gümnaasiumis (22,0 tundi), algkoolis kõige vähem töömahukas (14,7 tundi). Erivajadustega laste koolis kulutab õpetaja pikapäevarühmatööle enim aega (3,0 tundi), õhtukoolis üldse mitte.

Õpilaste järeleaitamine toimub kõige sagedamini keskkoolis (1,9 tundi).

4. Tundide sisulisele ettevalmistusele pööratakse kõige suuremat tähelepanu keskkoolis (4,5 tundi) .

Kõige rohkem aega töö planeerimisele kulutavad erivajadustega laste koolis õpetavad õpetajad (1,5 tundi), siis keskkoolis (1,4 tundi) ja algkoolis (1,0 tundi) töötavad, vähima ajaga tulevad toime õhtukoolis töötavad õpetajad (0,6 tundi),

Keskkoolis töötavad õpetajad valmistavad mitmesuguseid töövahendeid enim, ka kulub neil õpilaste tööde parandamisele enim aega.

5. Õpetamisele ja selleks ettevalmistamisele kuluvale ajale lisandub suurel osal õpetajaist veel klassijuhatajatöö, millele nädalas kulutatakse (koos klassijuhataja dokumentatsiooni täitmisega) keskmiselt 10,7 tundi.

Klassijuhatajatena töötavate õpetajate nädalakoormus on kõige suurem algkooliõpetajail (7,9 tundi) seejuures kulutavad nad aega just õpilastega suhtlemisele õppetöö välisel ajal ja ürituste ettevalmistamisele ja läbiviimisele. Algkooliõpetaja kulutab kõige enam aega ka suheldes lapse jaoks „tähtsate teistega“, lapsevanematega, kooli juhtkonnaga ja teiste õpetajatega.

Teisel kohal klassijuhatajatööle kulutatava aja osas on keskkooli/gümnaasiumi õpetajad (7,4 tundi). Keskkooliõpetaja kulutab õpetajatest kõige rohkem aega klassijuhatajatundide läbiviimisele, lastevanemate koosolekutele ja arenguevestlustele. Palju aega võtab ka õpiraskustega või probleemsete õpilastega tegelemine, ürituste-ekskursioonide korraldamine ja suhtlemine nii õpilaste kui ka õpetajatega.

Õpetaja ootaks ja loodaks seda, et palk kajastaks tema erilõikudes tehtud töö suurust, kompenseeriks kulutatud energiat ja vaeva. Samal ajal näitavad ka just sellesama, käesoleva uurimuse tulemused õpetajate tööaja analüüsis seda, kui ebareaalne on taotluski maksta erinevate tööliikide eest eraldi - õpetajatöö on selline, mis koosneb omavahel läbipõimunud tööliikidest. Õpetajatöö liikidel on erinevad eesmärgid, ja ta võib ühele ja samale tegevusele püstitada erinevaid eesmäärke, mille saavutamiseks sageli kasutatakse erinevaid tööliike. Pedagoogitöö iseenesest peab aga moodustama süsteemse terviku - tervik on rohkem kui komponentide summa. Eraldi komponentide hindamine ei anna veel selget pilti sellest, mida õpetaja koolis teeb. Seetõttu on ekslik ka taotlus saavutada palgaskaalal tööliikide ja saadava

tasu adekvaatset, otsest vastavust. Pigem ja enam tuleks hinnata õpetaja poolt tehtavat tööd tervikuna ja just terviktöö vajab väärikat tasustamist. Seega on oluline taotleda õpetajate ja teistegi inimeste mõtlemisviisi muutmist, sest viimastel aastakümnetel on püütud õpetajatele vastu tulles hakata erinevaid tööliike tasustama.

KASUTATUD KIRJANDUS

Alenius, Raija & Pynnönen, Marja-Liisa 1992. Opettajat yhteistyössä. Raportti

koulukohtaisesta täydennyskoulutuksesta yläasteilla vuosina 1989-1992

Eesti Vabariigi tööseadusandlus. 2005.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/ert.jsp?link=print&id=830434>. 9.03.05

Eksta, V. 1993. Fikseeritud seadumuse meetodi kasutamise võimalusi isiksuse uurimise. Tallinna Pedagoogikaülikool. Magistritöö.

Eurydice 2003. The teaching profession in Europe: Profile, trends and concerns. Report III: Working conditions and pay. General lower secondary education. *Key topics in education in Europe*. Volume 3. Brussels: Eurydice, 2003. – 214 pp.

Finniston, M. 1984. Overview of issues in engineering education. In: Goodland, S. (ed): Education for the professions. Guildford: share & Nfer-Nelson

Good 1996. Teaching effects and teacher education. In: J. Sikula (Ed.) Handboool of researchon teacher education. Second edition. New York: Simon & Schuster MacMillan, p. 617-665.

Korhonen, M.-L. 2001. Opettajien työuupumukseen vaikuttavia tekijöitä. Sosiaalipolitiikan sivulaudatur tutkielma. Kuopion yliopisto.

Krull, Edgar. 1998. Õpetaja professionaalne areng: teooria ja praktika. In: Õpetajakoolitus III, toim. M. Hallap & T. Õunapuu. TÜ Kirjastus, lk 7-28.

Lieberg, H., Rammo, P., Rea, V. & Uring, R. 1988. Uuritud õpetajate isiksuslikud karakteristikud: Füüsilise ja vaimse tervise näitajad. Rmt: M.-I. Pedajas (koost.) Nõukogude pedagoogika ja kool XXXIX: Eesti NSV õpetajate psühholoogilisi karakteristikuid. Tallinn: Eesti NSV HM, VÕT, ÜPUI, 67-75.

Malinen, Anita. 2002. Opettajuus rakentuu ihmistuntijuudesta ja asiantuntijuudesta. In: Opettajuus muutoksessa. Aikuiskasvatuksen 43. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, s. 63-94

Niemelä, P. & Hämäläinen, J. 2001. Työuupumuksen ehkäisy ja lievittäminen sosiaalialan asiantuntijatehtävissä. Kolmen interventiomallin kokeilu ja arviointi. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 25. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Pedajas, M.-I. & Uring, R. 1988. Uuritud õpetajate isiksuslikud karakteristikud: Karakteri- ja temperamendiomadused. Rmt: M.-I. Pedajas (koost.) Nõukogude pedagoogika ja kool XXXIX: Eesti NSV õpetajate psühholoogilisi karakteristikuid. Tallinn: Eesti NSV HM, VÕT, ÜPUI, 57-66.

Perttula, Juha. 1999. Mitä opettajuus on? In: P. Räsänen, J. Arikoski, P. Mäntynen & J. Perttula. Opettajuuden psykologia. Jyväskylä: Julkishallinnon koulutuskeskus oy, s. 12-61
Raivola, Reijo. 1991. Opettajan ammatin historia. Opettajuus ja professionalism. 3. painos. Tampere: Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen laitos.

Spring, J. 1980. Educating the Worker-Citizen. New York & London: Longman.

Sykes, G. 1984. The Deal.- The Wilson Quarterly 7, 1, 59-77.

Vasama, Jaana. 2005. Soome ja Eesti kooli väärtused ja puudused. Õpetajate Leht 10.juuni.

Väisänen, Raija & Hämäläinen, Juha. 2003. Opettajien ja ohjaajien jaksaminen Itä-Suomen työkoulussa. Tutkimus haasteellisten nuorten kanssa tehtävän työn psyykkisestä kuormittavuudesta ja sen hallinnasta. Itä-Suomen työkoulun julkaisuja 3. Kuopio.

Õpiedutuse tekkepõhjused põhikoolis õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate arvamuste põhjal. 2005. Koost. Inger Kraav. Eesti pedagoogika ja kool, LVI. Tartu: EV HTM ja ÜPUI, 172 lk.

Yrjönsuuri Yrjö. 1987. Luokanopettajien taitojen riittävyys kahdeksan vuotta koulutuksen jälkeen. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 111.